

“Dəri ayaqqabıların istehsalı” üzrə bazar araşdırması

MÜNDƏRİCAT

DƏRİ AYAQQABILARIN
İDXALI ÜZRƏ DAXİLİ BAZAR
ARAŞDIRMASI

1		Ümumi məlumat	3
1		Dəri ayaqqabıların yerli bazar həcmi (dəyəri və sayı)	9
2		Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalının həcmi (son 3 il üzrə)	11
3		Dəri ayaqqabıların idxal həcmi və coğrafiyası (son 3 il üzrə)	13
4		Yerli istehsal ilə idxal məhsullarının bazar payı	17
5		Dəri ayaqqabı seqmentləri, seqmentlər üzrə pay bölgüsü və qiymət müqayisəsi	19
6		Yerli istehsalın rəqabət qabiliyyəti	24
7		Yerli istehsal müəssisələri və müəssisələrin istehsal gücü	28
8		Yerli istehsal məhsullarının ixrac həcmi və coğrafiyası (son 3 il üzrə)	31
9		Dəri ayaqqabı istehsalı üçün yerli xammal bazasının potensialı və istehsal infrastrukturunu	33
10		Yerli istehsal üçün əsas maneələr və imkanlar	38
		Ümumi nəticə və təkliflər	43

*Yerli potensial.
Daha güclü sənaye.
Daha dayanıqlı gələcək.*

DƏRİ AYAQQABI
SƏNAYESİ
DAHA GÜCLÜ
AZƏRBAYCAN ÜÇÜN

Azərbaycanda dəri ayaqqabıların istehsalı barədə ÜMUMİ MƏLUMAT

Dünyanın bir çox inkişaf etməkdə olan ölkələrində olduğu kimi Azərbaycanda da iqtisadiyyatın çoxşaxəli olması və güclənməsi üçün yüngül sənayenin inkişafı əsas prioritetlərdən biridir. Vaxtilə yüngül sənaye ölkəmizdə əsas istehsal sahələrindən olub. Belə ki, Azərbaycanda yüngül sənayenin ümumi sənayedə payı XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində 20% civarında olsa da sonrakı illərdə bu göstərici kəskin azalaraq 0,4% həddinə qədər düşüb¹.

2022–2025-ci illərdə Azərbaycanda “dəri və dəridən məmulatların, ayaqqabıların istehsalı”nın ümumi sənaye istehsalında payı çox aşağı – təxminən 0,04–0,07% intervalında olmuşdur².

Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalı yüngül sənayenin tərkibində, daha dəqiq desək, dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı sahəsində formalaşan fəaliyyət istiqamətidir. Sahə daxili tələbatın ödənilməsi, idxaldan asılılığın azaldılması və yaxın regional bazarlara ixrac baxımından potensiallı istiqamətlərdən hesab olunur.

1. Azərbaycanda sahənin mövcud vəziyyəti

İl/dövr	Dəri və ayaqqabı istehsalının dinamikası
2022	+93,9%
2023	-2,0%
2024	+9,3%
2025	-15,2%
2026 yanvar	-6,7%
2026 yanvar–iyun	+20,6%

Mənbə: https://stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6578&utm

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2025-ci ildə Azərbaycanda emal sənayesinin bir sıra sahələri artdığı halda, dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı **15,2% azalıb**. Bu, göstərir ki, sektor hələ tam formalaşmayıb və sabit artım trayektoriyasına keçməyib³.

2026-cı ildə bu sahədə müəyyən canlanma müşahidə olunur. Belə ki, 2026-cı ilin yanvar–iyun aylarında dəri və dəridən məmulatların, ayaqqabıların istehsalı real ifadədə 20,6% artıb. Bu göstərici 2025-ci ildəki zəifləmədən sonra sektorun bərpa potensialının olduğunu göstərir⁴.

2. İstehsal olunan əsas məhsullar

Azərbaycanda istehsal olunan dəri ayaqqabılar əsasən aşağıdakı istiqamətlərdədir:

- kişi klassik ayaqqabıları;
- qadın gündəlik və klassik ayaqqabıları;

¹ <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/1999/078/article-A001-en.xml?utm>

² <https://www.stat.gov.az/source/industry/?utm>

³ https://stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6578&utm

⁴ https://stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6578&utm

- uşaq ayaqqabıları;
- işçi və təhlükəsizlik ayaqqabıları;
- hərbi və xüsusi təyinatlı ayaqqabılar;
- çəkmələr və botlar;
- sifariş əsasında hazırlanan əl işi ayaqqabılar.

İstehsalda əsasən təbii iribuynuzlu mal dərisi, qoyun dərisi və poliuretan altlıqlardan istifadə olunur⁵.

Məhsullar	İstifadə sahəsi
Kişi dəri ayaqqabıları 	Əsas növlər <ul style="list-style-type: none"> • Klassik bağcıqlı ayaqqabılar • Dərby tipli ayaqqabılar • Loafer və mokasinlər • Gündelik ayaqqabılar • Dəri çəkmələr və botlar İstifadə sahəsi <ul style="list-style-type: none"> • ofis və işgüzar mühit; • gündəlik istifadə; • rəsmi tədbirlər.
Qadın dəri ayaqqabıları 	Məhsullar <ul style="list-style-type: none"> • Klassik qadın ayaqqabıları • Gündəlik rahat ayaqqabılar • Loaferlər • Dəri çəkmələr • Yay ayaqqabıları
Uşaq ayaqqabıları 	Əsas istiqamətlər: <ul style="list-style-type: none"> • məktəb ayaqqabıları; • ortopedik xüsusiyyətli modellər; • gündəlik istifadə üçün ayaqqabılar. <p>Bu məhsulların istehsalında yüngül və elastik altlıqlara üstünlük verilir.</p>
İşçi və təhlükəsizlik ayaqqabıları 	Məhsullar <ul style="list-style-type: none"> • metal burunlu təhlükəsizlik ayaqqabıları; • tikinti ayaqqabıları; • neft-qaz sektoru üçün qoruyucu ayaqqabılar; • elektrik izolyasiyalı ayaqqabılar; • poliuretan çəkmələr; • su keçirməyən iş ayaqqabıları. <p>Bu məhsulların üst hissəsi əsasən təbii dəridən, altlığı isə aşınmaya davamlı poliuretandan hazırlanır.</p>
Hərbi və xüsusi təyinatlı ayaqqabılar 	İstehsal olunan məhsullar: <ul style="list-style-type: none"> • taktiki botlar; • səhra çəkmələri; • xüsusi xidmət ayaqqabıları; • hərbi təlim ayaqqabıları. Əsas xüsusiyyətlər: <ul style="list-style-type: none"> • yüksək davamlılıq; • suya davamlı materiallar; • sürüşməyə qarşı altlıq; • möhkəm konstruksiya.
Premium əl işi ayaqqabılar 	<p>Azərbaycanda kiçik emalatxanalar tərəfindən istehsal olunur.</p> Xüsusiyyətləri <ul style="list-style-type: none"> • tam təbii dəridən hazırlanır; • əl ilə tikilir və ya əl əməyinin payı yüksək olur; • fərdi ölçüyə uyğun hazırlanması mümkündür; • yüksək keyfiyyətli tamamlayıcı materiallardan istifadə edilir. <p>Bu segment kiçik olsa da, yüksək əlavə dəyər yaradır.</p>

Mənbə: https://www.stat.gov.az/news/source/doklad_2025-08.pdf?utm

⁵ <https://www.stat.gov.az/?utm>

3. Mövsümi bölgü

	Məhsul növü	Pay (%)
	Yaz-yay ayaqqabıları	40
	Payız-qış ayaqqabıları	35
	Bütün mövsüm üçün modellər	25

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6578&lang=az&utm>

4. Beynəlxalq təcrübə

İtaliya

2023–2025-ci illərdə İtaliyanın dəri sənayesi üzrə dinamikası göstərir ki, sektor 2023-cü ildən başlayaraq azalma dinamikasındadır. Xüsusilə 2025-ci ildə istehsalın dəyəri təxminən 6%, fiziki həcmi 4%, ixrac isə 5% azalıb. Bununla belə, İtaliya yüksək keyfiyyətli və lüks dəri segmentində dünya liderlərindən biri olaraq qalır⁶.

İtaliya Çin kimi əsasən kütləvi istehsal modeli ilə deyil, yüksək keyfiyyət, texnologiya, dizayn və lüks məhsullar üçün dəri istehsalı ilə fərqlənir.

İtaliya dünya dəri istehsalının dəyərinin təxminən 27%-ni, Avropa İttifaqının isə təxminən 65%-ni təmin edir. Beynəlxalq dəri ixracında İtaliyanın payı təxminən 31% təşkil edir⁷.

Azərbaycan üçün əhəmiyyəti

İtaliya modeli Azərbaycan üçün xüsusilə faydalıdır. Bu modeldən istifadə edərək Azərbaycanda heyvan dərilərinin yalnız xammal kimi satılması əvəzinə aşağıdakı kimi dəyər zənciri qurmaq mümkündür: **heyvandarlıq → dəri toplama → ilkin konservasiya → aşılama → yüksək keyfiyyətli dəri → ayaqqabı → çanta/kəmə → avtomobil və mebel üzlükləri → ixrac**

İtaliya nümunəsindən istifadə edərək Azərbaycan dəri sənayesində əsas gəliri yalnız dərinin aşılmasından deyil, onun yüksək əlavə dəyərli son məhsula çevrilməsindən əldə edə bilər.

Fransa

Fransanın dəri sənayesində 2023-cü ildə yüksək səviyyə və artım, 2024-cü ildə sabitləşmə, 2025-ci ildə isə ixrac və gəlirlərdə azalma tendensiyası müşahidə olunub. Son ildə azalma dinamikası müşahidə olunsa da, Fransa yüksək əlavə dəyərli dəri məmulatları və lüks segmentində global mövqeyini qoruyur⁸.

⁶ <https://unic.it/comunicati-stampa/assemblea-annuale-unic-2026-80-anni-concerie-italiane/?utm>

⁷ <https://unic.it/en/italian-tanneries/the-italian-tanning-industry/?utm>

⁸ https://lekiosque.finances.gouv.fr/site_fr/A129/data_cvs_serielongue.asp?r=-1&serie=IC15Z&utm

2023–2025-ci illərdə Fransa dəri sənayesi həcm baxımından zəifləsə də, ixrac qabiliyyəti və yüksək əlavə dəyər baxımından güclü mövqeyini qorumuşdur. 2025-ci ildə ixracın 3%-ə yaxın azalmasına baxmayaraq, Fransa hələ də dünyanın aparıcı dəri sənayesi ixracatçılarından biridir⁹.

Azərbaycan üçün nəticə

Azərbaycan Fransa təcrübəsindən istifadə edərək Çin kimi kütləvi və aşağı qiymətli istehsal modelini deyil, Fransanın **yerli xammal + keyfiyyətli emal + dizayn + brend + ixrac** modelini müəyyən məhsul qruplarında tətbiq edə bilər.

Xüsusilə, **yerli heyvan dərisi → müasir aşılama → yüksək keyfiyyətli dəri → ayaqqabı → çanta/kəmər → milli dizayn → “Made in Azerbaijan” brendi → ixrac** modeli daha yüksək əlavə dəyər yarada bilər.

Çin

2023–2025-ci illərdə Çinin dəri sənayesinin dinamikası ümumilikdə azalma və struktur dəyişməsi ilə xarakterizə olunur. Xüsusilə 2025-ci ildə həm daxili sənaye gəlirləri, həm də ixrac göstəricilərində ciddi zəifləmə müşahidə edilib. Belə ki, 2024-cü illə müqayisədə dəri sənayesinin illik gəliri 13.2%, mənfəəti 17.9%, dəri ayaqqabı istehsalı həcmi 5.7%, ixracı isə 11.6% azalmışdır¹⁰.

Azərbaycan üçün nəticə

Çinin 2023–2025-ci illər üzrə təcrübəsi Azərbaycan dəri sənayesi üçün xüsusilə əhəmiyyətlidir. Çin nümunəsi göstərir ki, yalnız xammal və aşağı qiymətli ayaqqabı istehsalına əsaslanan model uzunmüddətli perspektivdə zəifləyə bilər.

Daha perspektivli istiqamət isə: **yerli dəri → emal → ayaqqabı → çanta/kəmər → avtomobil və mebel üzlükləri → ixrac** şəklində tam dəyər zəncirinin yaradılmasıdır.

Azərbaycan üçün xüsusilə dəri ayaqqabı, iş ayaqqabısı, hərbi/taktiki olmayan qoruyucu iş ayaqqabıları, avtomobil salonları üçün dəri, çanta və kəmər kimi əlavə dəyəri yüksək məhsullar daha məqsəduyğundur.

Türkiyə

2023–2025-ci illər Türkiyənin dəri sənayesi dinamikası əsasən ixracın azalması, daxili və xarici tələbin zəifləməsi, yüksək istehsal xərcləri dinamikasında olsa da gələcə yüksək əlavə dəyərli məhsullarda rəqabət qabiliyyətini qoruyub saxlamışdır.

2023-cü ildə Türkiyənin dəri və dəri məmulatları ixracı təxminən 1,9 mlrd dollar olub. 2024-cü ildə sektorun ixracı 17,9% azalaraq təxminən 1,5 mlrd dollara düşüb. Türkiyə İxracatçılar Məclisinin məlumatına görə, 2025-ci ildə ixrac təxminən 1,45 mlrd dollar təşkil edib¹¹.

2025-ci ildə 1 kq məhsula düşən ixrac dəyəri 13,88 dollar olsa da sektor Türkiyənin ən yüksək əlavə dəyər yaradan dördüncü ixrac sektoru mövqeyini qoruyub¹².

Azərbaycan üçün Türkiyə modeli

⁹ https://veille.artisanat.fr/dossier_filiere/textile-cuir-chaussure/donnees-economiques/actualite/filiere-cuir-francaise-statistiques-2025-du-commerce-exterieur-alliance-france-cuir.html?utm

¹⁰ <https://www.huaon.com/channel/tradedata/1055970.html?utm>

¹¹ https://tim.org.tr/files/downloads/Strateji_Raporlari/Ihracat2025Raporu.pdf?utm

¹² https://tim.org.tr/files/downloads/Ihracat1000/2025/ILK_1000_2025_Kitabi.pdf?utm

Azərbaycan üçün ən uyğun model Türkiyənin çevik istehsal və Avropa bazarlarına yaxınlıq modelinin İtaliyanın yüksək keyfiyyət və dizayn modeli ilə birləşdirilməsi ola bilər.

Məsələn, yerli heyvan dəriləri → toplama və konservasiya → aşılama → keyfiyyətli dəri → ayaqqabı/çanta/kəmər → milli dizayn → “Made in Azerbaijan” → Türkiyə/Al/Orta Asiya ixracı

5. Dəri üstlü ayaqqabıların əsas HS kodları

 HS kodu	 Məhsul	 İzah
6403	 Dəri üstlü ayaqqabılar	Rezin, plastik, dəri və ya kompozisiya materialından altlıqlı, üst hissəsi təbii dəridən olan ayaqqabılar
6403.10	 İdman ayaqqabıları	Dəri üstlü müəyyən idman ayaqqabıları
6403.20	 Taxta altlıqlı ayaqqabılar	Altlığı taxta və üstü dəri olan ayaqqabılar
6403.40	 Metal qoruyuculu ayaqqabılar	Burun hissəsində metal qoruyucu olan ayaqqabılar
6403.51	 Ayaq biləyini örtən ayaqqabılar	Dəri üstlü, ayaq biləyini örtən, altlığı təbii dəri olan ayaqqabılar
6403.59	 Digər dəri üstlü ayaqqabılar	Ayaq biləyini örtməyən, altlığı təbii dəri olan digər ayaqqabılar
6403.91	 Ayaq biləyini örtən digər ayaqqabılar	Altlığı rezin/plastik və ya digər materialdan, üstü təbii dəridən
6403.99	 Digər ayaqqabılar	Dəri üstlü, digər kateqoriyalara daxil olmayan ayaqqabılar

Mənbə: <https://www.wcotradetools.org/en/harmonized-system/2022/en/126403?utm>

6. Dəri istehsalının 5 əsas mərhələsi

 Əsas mərhələ	 Proses
1. Dərinin aşılamağa hazırlığı 	 Qurutma və aşılama arasındakı addımlar - bir-birinin ardınca nəhəng silindirlərdə baş verir. Dərilər nəmləndirildikdən və təmizləndikdən, tükləri açıldıqdan və ətləndikdən sonra onları aşılamağa hazırlamaq üçün yumşaldıcı prosesdən keçir.
2. Aşılama 	 Tərkibində bitki və ya mineral duzlar və ya onların birləşmələri olan maddələr olan taninlərdən istifadə edərək dərilər isti suya davamlı və az sulu oları çürüməyə davamlı, yeni parçalana bilməyən dəriyə çevrilir.
3. Boyama 	 Dərilər iri silindirlərdə nəm şəkildə boyanır. Dəriyə elastiklik və güc vermək üçün yağlanır.
4. Qurutma 	 Boyanmış dəri daha sonra dartılma və qurutma proseslərinə məruz qalır.
5. Bitirə 	 Bu mərhələ dəri səthinin rənglənməsindən ibarətdir.

Mənbə: <https://www.leatherworkinggroup.com/learn-more/features/get-to-know-how-modern-leather-is-made/?utm>

6. İstehsal prosesinin əsas mərhələləri

Dərinin seçilməsi → dizayn və modelin hazırlanması → qaliblərin hazırlanması → dərinin kəsilməsi → üst hissələrin tikilməsi → qalib üzərində formalaşdırma → altlığın quraşdırılması → dabanın quraşdırılması → yapışdırma/tikmə → son emal → keyfiyyətə nəzarət → qablaşdırma¹³.

Müəssisənin avtomatlaşdırma səviyyəsindən asılı olaraq proseslərin bir hissəsi əl əməyinə, digər hissəsi isə CNC və avtomatlaşdırılmış avadanlıqlara əsaslanı bilər.

7. Əsas xammal və komponentlər

 Xammal/material	 İstifadə sahəsi
 Təbii mal-qara dərisi	Ayaqqabının üst hissəsi
 Qoyun və keçi dərisi	Üst və astar hissələri
 Süni dəri	Alternativ üst material
 Rezin, EVA, TPU, PU	Altlıq
 Tekstil	Astar və digər hissələr
 Sap	Tikiş
 Yapışdırıcı	Altlığın birləşdirilməsi
 Metal aksesuarlar	Bağ, bəzək və digər elementlər
 Daban materialları	Daban
 Qablaşdırma kartonu	Qutu və qablaşdırma

Mənbə: <https://clri.org/CLRIMagazine/LEATHERPostFebruary2020.pdf?utm>

Azərbaycanda heyvandarlıq və xam dəri bazası mövcud olsa da, yüksək keyfiyyətli ayaqqabı dərisinin yerli emal imkanları ayrıca qiymətləndirilməlidir. Bu səbəbdən yerli istehsalçı müəyyən növ dəri və komponentlər üzrə idxaldan istifadə edə bilər.

Nəticə

Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalı mövcud xammal bazası, daxili tələbat və regional ixrac imkanları baxımından inkişaf potensialına malikdir. Lakin rəqabətqabiliyyətli müəssisənin yaradılması üçün təkə tikiş və montaj sexinin qurulması kifayət deyil. Əsas məsələ dəri emalı + müasir istehsal texnologiyası + dizayn + brend + satış şəbəkəsi + ixrac zəncirinin yaradılmasıdır.

2026-cı ilin ilk yarısında bu sahədə 20,6%-lik artımın qeydə alınması sektorun hazırda bərpa və inkişaf mərhələsinə keçmək imkanının olduğunu göstərir.

¹³ <https://www.leatherworkinggroup.com/learn-more/features/get-to-know-how-modern-leather-is-made/?utm>

2025-ci ildə Azərbaycan sənayesinin qeyri-neft-qaz sektorunda ümumi artım 5,5% olsa da, dəri və ayaqqabı istehsalında 15,2%-lik azalma qeydə alınıb. Bu səbəbdən yeni investisiya layihəsində mövcud bazarın, idxalın, yerli istehsalçıların və məhsul qiymətlərinin ayrıca təhlili vacibdir¹⁴.

1. Dəri ayaqqabıların yerli bazar həcmi (dəyəri və sayı)

Dəri ayaqqabı bazarının həcmi əsasən yerli istehsal + idxal – ixrac yanaşması ilə qiymətləndirilir. Burada dəri üstlü ayaqqabıların əsas məhsul qrupu kimi HS 6403 nəzərə alınır. 2024-cü ildə HS 640399 üzrə Azərbaycana 2.545 milyon cüt, 22.97 milyon ABŞ dolları dəyərində ayaqqabı idxal edilib¹⁵.

1. 2022–2025-ci illərdə Azərbaycanda dəri ayaqqabı bazarının həcmi

 Göstərici	2022	2023	2024	2025	
 İdxal, mln ABŞ \$	11.522	20.120	22.967	Rəsmi məlumat yoxdur	
 İdxal, mln cüt	1.556	2.361	2.545	Rəsmi məlumat yoxdur	
 İdxalın orta dəyəri, \$/cüt	7.40	8.52	9.02	—	
 İxrac, mln ABŞ \$	0.0152	0.0235	0.0089	Rəsmi məlumat yoxdur	
 İxrac, min cüt	0.377	0.758	0.122	Rəsmi məlumat yoxdur	
 Xalis idxal (idxal–ixrac), mln \$	11.507	20.097	22.958	—	
 Xalis idxal, mln cüt	1.556	2.360	2.545	—	
 Xalis idxalın illik artımı, dəyər	—	+74.6%	+14.2%	—	
 Xalis idxalın illik artımı, həcm	—	+51.7%	+7.8%	—	
 Manatla xalis idxal dəyəri	19.56 mln AZN	34.16 mln AZN	39.03 mln AZN	—	
 Yerli istehsal	ayrıca məlumat yoxdur	ayrıca məlumat yoxdur	ayrıca məlumat yoxdur	ayrıca məlumat yoxdur	
 Dəri və dəri məmulatları, ayaqqabı sənayesinin istehsal dinamikası	—	–2.0%	+9.3%	–15.2%	
 Qiymətləndirilmiş bazar həcmi	1.56 mln cüt	2.36 mln cüt	2.55 mln cüt	Rəsmi məlumat yoxdur	

Mənbə: <https://unstats.un.org/unsd/classifications/Econ/Structure/Detail/EN/2089/640399?utm>

Mənbə: idxal – https://www.tradeint.com/search/?utm_source=googleSEM_Tlwebpages&utm

ixrac – <https://wits.worldbank.org/>

sənaye istehsalı – <https://www.stat.gov.az/news/index.php?lang=az&id=6840>

¹⁴ https://stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6578&utm

¹⁵ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

Cədvəldən göründüyü kimi, yalnız bütün altkodları üzrə 2024-cü ildə təxminən 3.38 milyon cüt və \$34.92 milyon idxal alınır. Bu göstərici dəri üstlü ayaqqabı seqmentinin Azərbaycan bazarında kifayət qədər böyük olduğunu göstərir¹⁶.

DSK-nın məlumatları göstərir ki, 2024-cü ildə bu geniş sənaye qrupunun istehsalı 9.3% artmış, 2025-ci ildə isə 15.2% azalmışdır¹⁷.

- Əsas təchizatçı ölkələr:**
- **Çin:** \$11.57 mln / 2.080 mln cüt;
 - **Türkiyə:** \$3.75 mln / 239.2 min cüt;
 - **İtaliya:** \$3.44 mln / 15.0 min cüt;
 - **Vyetnam:** \$1.31 mln / 23.9 min cüt;
 - **İndoneziya:** \$0.59 mln / 10.8 min cüt olub¹⁸.

2. Müxtəlif növ dəri ayaqqabıların idxal dəyəri və sayı

 HS kodu	 Məhsul	 İdxal dəyəri, 2024	 İdxal sayı
640399	 Ayaq biləyini örtməyən, rezin/plastik altlıqlı, dəri üstlü	22,97 mln. \$	2,545 mln. cüt
640391	 Ayaq biləyini örtən, rezin/plastik altlıqlı, dəri üstlü	2,71 mln. \$	144,6 min cüt
640359	 Dəri altlıq və dəri üstlü, ayaq biləyini örtməyən	4,02 mln. \$	272,6 min cüt
640340	 Metal qoruyucu burunlu, dəri üstlü təhlükəsizlik ayaqqabısı	5,22 mln. \$	415,5 min cüt
 Cəmi	 Əsas dəri üstlü ayaqqabılar	≈34,92 mln. \$	≈3,38 mln. cüt

Mənbə:<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

2023–2024-cü illər üzrə dinamika

 İl	 İdxal sayı	 İdxal dəyəri
2023	2,361 mln. cüt 	20,12 mln. \$
2024	2,545 mln. cüt 	22,97 mln. \$
 Dəyişmə	+7,8% ▲ 	+14,1% ▲

Mənbə:<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2023/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

¹⁶ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640340?utm>

¹⁷ https://www.stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6150&utm

¹⁸ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

Nəticə

Bu məlumatlara əsasən, 2024-cü ildə Azərbaycanda dəri üstlü ayaqqabı bazarının minimum ölçüsü təxminən 3,4 milyon cüt idxal məhsulu və 35 milyon ABŞ dolları idxal dəyəri səviyyəsində olub. Buna yerli istehsalı da əlavə etsək göstəricilər dəyişəcəkdir.

2. Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalının həcmi (son 3 il üzrə)

Dövlət Statistika Komitəsinin açıq aylıq və illik məlumatlarında “dəri ayaqqabı” ayrıca məhsul kimi deyil, “**dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı**” bölməsi üzrə təqdim olunur. Buna görə aşağıdakı dinamika “**dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı**” sektor göstəricisi əsasında qiymətləndirilmişdir.

1. Azərbaycanda yerli ayaqqabı istehsalı – 2023–2025

Göstərici		2023	2024	2025	2025/2023 dəyişmə
	İstehsal, min cüt	755,7	1 041,4	1 079,0	+42,8%
	İstehsal, mln cüt	0,756	1,041	1,079	+42,8%
	Əvvəlki ilə dəyişmə	—	+37,8%	+3,6%	—
	2023-cü ilə nisbətən indeks	100,0	137,8	142,8	+42,8%
	Təxmini orta aylıq istehsal, min cüt	63,0	86,8	89,9	+42,8%

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6578&lang=az&utm>

Göründüyü kimi, 2023-cü ildə ölkədə 755,7 min cüt, 2024-cü ildə 1 041,4 min cüt, 2025-ci ildə isə 1 079,0 min cüt ayaqqabı istehsal edilib. 2024-cü ildə istehsal əvvəlki illə müqayisədə 38,9% artıb, 2025-ci ildə isə fiziki istehsal cüzi - 0,7% az olub¹⁹.

2. 2023–2025-ci illərdə yerli istehsalın dinamikası

İl	Yerli istehsalın dinamikası	İllik dəyişmə	Qiymətləndirmə
2023	Baza ili 	—	 Sektor kiçik həcmli istehsal bazasında fəaliyyət göstərib
2024	İstehsal artıb 	+9,3% ▲	 Müsbət dinamika
2025	İstehsal azalıb 	- 15,2% ▼	 Kəskin geriləmə
2023–2025	Ümumi istiqamət 	—	 2024-cü ildə artım, 2025-ci ildə ciddi azalma

Mənbə: https://www.stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6150&utm

¹⁹ https://www.stat.gov.az/news/source/doklad_2023-12.pdf?utm

2024-cü ildə Azərbaycanda **dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı 9,3% artıb**. Bu artım qeyri-neft emal sənayesindəki ümumi genişlənmə fonunda baş verib²⁰.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə 2025-ci ildə dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı əvvəlki illə müqayisədə 15,2% azalıb. Bu, 2025-ci ildə emal sənayesində ən çox geriləyən sahələrdən biri olub²¹.

3. 2025-ci il ərzində dinamika

DSK-nın məlumatından göründüyü kimi 2025-ci il ərzində sektor üzrə azalma tədricən dərinləşib:

	Dövr	 Dəri və dəri məmulatları, ayaqqabı istehsalının dəyişməsi
	Yanvar	+12,2% ▲
	Yanvar–aprel	+20,1% ▲
	Yanvar–iyun	-1,3% ▼
	Yanvar–iyul	-20,3% ▼
	Yanvar–avqust	-22,1% ▼
	Yanvar–sentyabr	-20,1% ▼
	Yanvar–oktyabr	-18,6% ▼
	Yanvar–noyabr	-19,9% ▼
	2025-ci il	-15,2% ▼

Dinamika göstərir ki, 2025-ci ilin əvvəlində istehsal artımı olsa da, ilin ikinci yarısında kəskin azalma başlayıb. Belə ki, yanvar–aprel aylarında sektor 20,1% artdığı halda, yanvar–avqust aylarında 22,1% azalma qeydə alınmışdı²². İlin yekununda isə azalma **15,2%** səviyyəsində formalaşib²³.

4. Qiymətləndirmə

Dəri ayaqqabı istehsalı baxımından istehsal həcmi son 3 il üzrə aşağıdakı kimi qiymətləndirmək olar.

 İi	 Ayaqqabı istehsalı, min cüt	 Dinamika	 Qiymətləndirmə
2023	 755,7	—	 Aşağı istehsal bazası
2024	 1 041,4	+37,8% ▲	 Sürətli artım
2025	 1 079,0	+3,6% ▲	 Artımın kəskin zəifləməsi
2023–2025	 —	+42,8% ▲	 Ümumilikdə müsbət fiziki dinamika

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6578&lang=az&utm>

2023–2025-ci illərdə yerli ayaqqabı istehsalı ümumilikdə təxminən 44% artıb. Əsas sıçrayış 2024-cü ildə baş verib:

²⁰ https://www.stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6150&utm

²¹ <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6578&lang=az&utm>

²² <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6267&lang=az&utm>

²³ <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6578&lang=az&utm>

- 2023: ~750 min cüt;
- 2024: 1,041 milyon cüt;
- 2025: 1,079 milyon cüt.

Beləliklə, 2024-cü ildə istehsalda təxminən 292 min cüt əlavə olunub, 2025-ci ildə isə artım daha mülayim – təxminən 38 min cüt olub.

Bu dinamika yerli ayaqqabı istehsalında 2024-cü ildə sürətli genişlənmə, 2025-ci ildə isə artım tempinin sabitləşməsi mərhələsinin yarandığını göstərir.

Nəticə

Azərbaycanın dəri ayaqqabı istehsalı üzrə son üç ili üç mərhələdə xarakterizə etmək olar:

2023 → 2024: İstehsalın genişlənməsi və sektorun bərpaası.

2024 → 2025-in əvvəli: Artım davam edib və 2025-ci ilin ilk dörd ayında sektor 20,1% böyüyüb²⁴.

2025-in ikinci yarısı: İstehsal sürətlə zəifləyib və ilin yekununda 15,2%-lik azalma qeydə alınıb²⁵.

2024-cü ildə sektor 9,3% artdığı halda, 2025-ci ildə 15,2% azalıb. Deməli, son üç ildə Azərbaycanda dəri ayaqqabı sənayesi sabit yüksəliş trayektoriyası deyil, 2024-cü ildə artım və 2025-ci ildə kəskin geriləmə nümayiş etdirib²⁶.

Nəticə

Araşdırma göstərir ki, yerli dəri ayaqqabı istehsalında idxalı əvəzləmə potensialı hələ yüksəkdir. Yerli istehsalın inkişafı üçün əsas istiqamətlər yerli heyvan dərilərinin toplanması və keyfiyyətli email, ayaqqabı üçün uyğun dəri istehsalının artırılması, müasir ayaqqabı avadanlıqlarının tətbiqi, dizayn və model çeşidinin genişləndirilməsi, yerli brendlərin yaradılması, dövlət satınalmalarında yerli ayaqqabılara üstünlük verilməsi, Türkiyə, Gürcüstan, Mərkəzi Asiya və digər yaxın bazarlara ixracın inkişaf etdirilməsidir.

3. Dəri ayaqqabıların idxal həcmi və coğrafiyası (son 3 il üzrə).

1. Azərbaycanda dəri ayaqqabıların idxalı

 İl	 İdxal dəyəri, mln ABŞ \$	 İdxal həcmi, mln cüt	 Orta idxal qiyməti, \$/cüt	 Əvvəlki ilə dəyər dəyişməsi	 Əvvəlki ilə həcm dəyişməsi
2022	11.52	1.556	7.40	—	—
2023	20.12	2.361	8.52	+74.6% ▲	+51.7% ▲
2024	22.97	2.545	9.02	+14.2% ▲	+7.8% ▲

Mənbə: <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2022/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

2022-ci ildə Azərbaycana bu məhsul qrupundan 1.556 milyon cüt, \$11.52 milyon dəyərində idxal edilib. 2023-cü ildə idxal 2.361 milyon cütə və \$20.12 milyona yüksəlib. 2024-cü ildə isə idxal 2.545 milyon cüt və \$22.97 milyon təşkil edib²⁷.

²⁴ <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6267&lang=az&utm>

²⁵ <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=6578&lang=az&utm>

²⁶ https://www.stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6150&utm

²⁷ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2022/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

2. Əsas idxal ölkələri

Ölkə	2022 İdxal, mln \$	2022 min cüt	2023 İdxal, mln \$	2023 min cüt	2024 İdxal, mln \$	2024 min cüt
 Çin	4,38	1 029,6	10,39	1 859,6	11,57	2 079,8
 Türkiyə	2,70	393,9	3,65	378,0	3,75	239,2
 İtaliya	2,20	14,4	3,19	16,3	3,44	15,0
 Vyetnam	0,57	11,4	0,81	14,3	1,31	23,9
 İndoneziya	0,27	6,2	0,37	6,8	0,59	10,8
 İran	0,20	72,7	0,21	53,7	0,41	136,0
 İspaniya	0,25	5,7	0,27	6,7	0,28	6,8
 Hindistan	0,17	4,9	0,33	8,6	0,30	8,3
 Portuqaliya	0,16	3,0	0,19	2,8	0,33	4,6
 Digər ölkələr	0,83	~24,5	0,72	~14,3	0,99	~20,0
 CƏMİ	11,52	1 556,2	20,12	2 361,1	22,97	2 545,4

Mənbə: <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2022/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>
<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2023/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>
<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

3. Əsas ölkələrin idxalda payı

Ölkə	2022 payı	2023 payı	2024 payı
 Çin	38,0%	51,6%	50,4%
 Türkiyə	23,4%	18,1%	16,3%
 İtaliya	19,1%	15,8%	15,0%
 Vyetnam	4,9%	4,0%	5,7%
 İndoneziya	2,3%	1,8%	2,6%
 İran	1,7%	1,0%	1,8%
 Digər ölkələr	10,6%	7,7%	8,2%

Mənbə: <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2022/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

4. 2025-ci ildə Azərbaycanda dəri ayaqqabı idxalının coğrafi strukturu

# Sıra	Ölkə	İdxal, mln ABŞ \$	Hesablanan pay, %
1	 Çin	20,78	70,1%
2	 Türkiyə	4,96	16,7%
3	 Vyetnam	2,15	7,3%
4	 İndoneziya	0,713	2,4%
5	 Gürcüstan	0,604	2,0%
6	 Mərakeş	0,143	0,5%
7	 Rumıniya	0,120	0,4%
8	 Slovakiya	0,050	0,2%
9	 Myanma	0,049	0,2%
10	 Pakistan	0,048	0,2%
	Cəmi	29,62	100%

Mənbə: <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

2025-ci ildə Çindən Azərbaycana bu kateqoriya üzrə idxal 20,78 mln dollar, Türkiyədən 4,96 mln dollar, Vyetnamdan 2,15 mln dollar, İndoneziyadan 713,49 min dollar, Gürcüstandan isə 604,47 min dollar olub²⁸.

5. Ölkələr üzrə təhlil

Çin. 2025-ci ildə Çindən bu məhsul qrupu üzrə idxalın dəyəri 20,78 mln dollar təşkil edib. Bu, əsasən kütləvi və orta qiymət segmentində Çin məhsullarının güclü mövqeyini göstərir²⁹.

Türkiyə 4,96 mln dollarla ikinci əsas mənbədir. Türkiyənin üstünlüyü coğrafi yaxınlıq, qısa logistika müddəti, çeşid və Azərbaycan bazarında türk ayaqqabı markalarının tanınması ilə əlaqələndirilir³⁰.

Vyetnam 2,15 mln dollarla üçüncü mühüm təchizatçı olub. Vyetnamın ayaqqabı istehsalında beynəlxalq ixtisaslaşması nəzərə alınmaqla, onun Azərbaycan bazarında da sənaye və brend istehsalı istiqamətində mövqeyi var³¹.

İndoneziya 713,5 min dollar, **Gürcüstan** isə 604,5 min dollar həcmində idxalla növbəti qrupda qərarlaşıb³².

²⁸ <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/china/footwear-gaiters-like>

²⁹ <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/china/footwear-gaiters-like>

³⁰ <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/turkey/footwear-gaiters-like>

³¹ <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/vietnam/footwear-gaiters-like>

³² <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/indonesia/footwear-gaiters-like>

6. Ölkələr üzrə qruplaşdırma

 Qrup	 Ölkələr	 İdxal, mln \$	 Pay
 Asiyanın əsas təchizatçıları	 Çin, Vyetnam, İndoneziya	23,64	79,8%
 Regional təchizatçı	 Türkiyə	4,96	16,7%
 Qafqaz	 Gürcüstan	0,60	2,0%
 Avropa	 Rumıniya, Slovakiya	0,17	0,6%
 Digər	 Mərakeş, Pakistan, Myanma və s.	0,24	0,8%
 Cəmi	—	29,62	100%

2025-ci ildə Azərbaycan bazarında dəri ayaqqabı idxalının coğrafiyası çox yüksək konsentrasiyalıdır. Hesablanan idxal dəyərinin təxminən 70%-i Çinin, 16,7%-i Türkiyənin payına düşür. Beləliklə, Çin və Türkiyə birlikdə idxalın təxminən 86,8%-ni formalaşdırır³³.

Bu struktur yerli istehsal üçün belə nəticə yaradır:

- **Çin** – əsasən kütləvi və qiymət baxımından rəqabətli məhsullar üzrə əsas rəqibdir;
- **Türkiyə** – logistika, çeşid, marka və orta qiymət segmentində güclü rəqibdir;
- **Vyetnam** – iri sənaye istehsalı və beynəlxalq ayaqqabı tədarük zəncirləri baxımından əhəmiyyətlidir;
- **İtaliya** isə ayrıca premium segment kimi qiymətləndirilməlidir. Məsələn, 2024-cü ildə yalnız HS 640359 üzrə İtaliyadan 6 448 cüt məhsul 2,09 mln dollar dəyərində idxal edilmişdi. Bu, təxminən 324 \$/cüt orta qiymət deməkdir³⁴.

Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatına əsasən 2026-cı ilin ilk altı ayı ərzində Azərbaycana 721.54 min ABŞ dolları dəyərində ayaqqabılar, getrlər və analoji məmulatlar və onların hissələri idxal olunmuş, Azərbaycandan isə 276.32 min ABŞ dolları dəyərində məhsul ixrac olunmuşdur³⁵.

Nəticə

2022–2024-cü illərdə Azərbaycanda rezin/plastik altlıqlı və dəri üstlü ayaqqabıların idxalı yüksək artım nümayiş etdirmişdir. İdxalın dəyəri 2022-ci ildə 11.52 milyon ABŞ dollarından 2023-cü ildə 20.12 milyon ABŞ dollarına, 2024-cü ildə isə 22.97 milyon ABŞ dollarına yüksəlmişdir. Fiziki ifadədə idxal müvafiq olaraq 1.556 milyon, 2.361 milyon və 2.545 milyon cüt təşkil etmişdir. Beləliklə, 2022–2024-cü illərdə idxalın fiziki həcmi 63.6%, dəyəri isə 99.3% artmışdır. İdxal coğrafiyasında Çin dominant mövqedədir və 2024-cü ildə fiziki idxalın 81.7%-ni təmin etmişdir. Türkiyə və İtaliya da mühüm təchizatçılar olaraq qalır. İtaliyadan gətirilən məhsulların həcmi nisbətən az olsa da, vahid dəyəri əhəmiyyətli dərəcədə yüksəkdir ki, bu da premium segmentin mövcudluğunu göstərir. Ümumilikdə, idxal strukturunda Çin əsasən kütləvi və aşağı/orta qiymət segmentində, Türkiyə regional orta qiymətli segmentdə, İtaliya isə yüksək əlavə dəyərli segmentdə rəqabət aparır.

³³ <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/china/footwear-gaiters-like>

³⁴ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640359?utm>

³⁵ https://customs.gov.az/uploads/foreign/2026/2026_6.pdf?v=1784099956

4. Yerli istehsal ilə idxal məhsullarının bazar payı

Azərbaycanda ayaqqabı istehsalı son illərdə artsa da, istehsal həcmi daxili tələbatı tam ödəmir. 2023-cü ildə 749,7 min cüt, 2024-cü ildə ölkədə 1405 min cüt 2025-ci ildə isə 1080 min cüt ayaqqabı istehsal olunmuşdur³⁶.

Yerli istehsal bazarın nisbətən kiçik hissəsini əhatə etməklə əsasən kiçik və orta müəssisələr tərəfindən həyata keçirilir və aşağıdakı məhsulları əhatə edir

- kişi klassik ayaqqabıları;
- məktəb ayaqqabıları;
- xüsusi işçi ayaqqabıları;
- hərbi təyinatlı ayaqqabılar;
- gündəlik dəri ayaqqabıları.

Mənbə: https://www.stat.gov.az/menu/5/source/Senaye_st.pdf?utm

1. İdxal ölkələri

Ölkə	2023 idxal, mln ABŞ \$	2023 həcm, min cüt	2024 idxal, mln ABŞ \$	2024 həcm, min cüt	2025 idxal, mln ABŞ \$
 Çin	10,39	1 859,6	11,57	2 079,8	20,78
 Türkiyə	3,65	378,0	3,75	239,2	4,96
 İtaliya	3,19	16,3	3,44	15,0	—
 Vyetnam	0,81	14,3	1,31	23,9	2,15
 İndoneziya	0,37	6,8	0,59	10,8	0,713
 İran	0,21	53,7	0,41	136,0	—
 Hindistan	0,33	8,6	0,30	8,3	—
 İspaniya	0,27	6,7	0,28	6,8	—
 Portuqaliya	0,19	2,8	0,33	4,6	—
 Gürcüstan	—	—	—	—	0,604
 Digər ölkələr	~0,72	—	~0,99	—	—

Mənbə: <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2022/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

2023-cü ildə Azərbaycana bu məhsul qrupundan ümumilikdə 20,12 mln dollar dəyərində 2,361 mln cüt, 2024-cü ildə 22,97 mln dollar dəyərində 2,524 mln cüt, 2025-ci ildə isə 29.2 mln. dollar dəyərində idxal edilib³⁷.

2025-ci il üzrə ölkə-təchizatçı məlumatlarında Çin 20,78 mln dollar, Türkiyə 4,96 mln dollar, Vyetnam 2,15 mln dollar, İndoneziya 713,49 min dollar, Gürcüstan isə 604,47 min dollar səviyyəsindədir³⁸.

Təbii dəri klassik kişi və qadın ayaqqabılarında idxalın payı 90–95% olmaqla daha yüksəkdir

³⁶ <https://www.stat.gov.az/source/industry/>

³⁷ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2023/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

³⁸ <https://tradingeconomics.com/azerbaijan/imports/china/footwear-gaiters-like>

2. Təxmini bazar payı

Rəsmi qurumlar yerli və idxal məhsullarının bazar payını ayrıca açıqlamadığından istehsal və idxal statistikalarının müqayisəsi əsasında aşağıdakı qiymətləndirməni vermək olar.

 Məhsul		 Təxmini bazar payı
 İdxal olunan dəri ayaqqabılar		88–92 %
 Yerli istehsal olunan dəri ayaqqabılar		8–12 %

Xüsusilə yüksək keyfiyyətli təbii dəri klassik ayaqqabılar bazarında idxal məhsullarının payı 90%-dən çoxdur³⁹.

3. Bazarın inkişaf perspektivləri

Ekspert qiymətləndirmələrinə görə, növbəti 5 il ərzində:

- yerli istehsalın orta illik artımı 5–8%;
- dəri ayaqqabı bazarının həcmnin artımı 4–6%;
- yerli məhsulların bazar payının isə 10–15%-ə qədər yüksəlməsi mümkündür.

Bu artım yeni istehsal müəssisələrinin yaradılması, rəqəmsal satış kanallarının inkişafı və dövlət dəstəyi proqramlarının davam etdirilməsi ilə mümkün ola bilər.

Nəticə

İdxaldan asılılıq hələ də yüksəkdir. 2024-cü ildə fiziki həcm üzrə Azərbaycanda ayaqqabı bazarının təxminən 29%-i yerli istehsal, 71%-i isə idxal hesabına formalaşmışdır. 2023-cü ildə bu nisbət müvafiq olaraq 24% və 76% olmuşdur. Bu dinamika yerli istehsalın bazardakı mövqeyinin müəyyən qədər gücləndiyini göstərir.

Xüsusilə Çin məhsullarının 2024-cü ildə 2,08 milyon cüt olması və idxalın fiziki həcmnin təxminən 81.7%-ni təşkil etməsi yerli istehsal üçün əsas rəqəbat istiqamətinin kütləvi və aşağı/orta qiymətli segment olduğunu göstərir.

Digər tərəfdən, İtaliyadan cəmi 14,965 cüt, \$3.44 milyon dəyərində məhsul idxal edilməsi yüksək qiymətli/premium segmentin də mövcud olduğunu göstərir⁴⁰.

³⁹ https://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/source/trade_2025.pdf?utm

⁴⁰

<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

5. Dəri ayaqqabı seqmentləri, seqmentlər üzrə pay bölgüsü və qiymət müqayisəsi

Azərbaycan bazarı üçün dəri ayaqqabı seqmentlərini məhsulun təyinatı, qiymət səviyyəsi və istehlakçı profili üzrə bölmək daha məqsədəuyğundur.

1. Dəri ayaqqabı bazarının əsas seqmentləri

Dəri ayaqqabı bazarının əsas seqmentlərini məhsul, qiymət, istehlakçı və istifadə məqsədi üzrə qruplaşdırmaq olar. Azərbaycan bazarı üçün əsas seqmentlər aşağıdakılardır:

 Seqment	 Alt-seqmentlər	 Əsas xüsusiyyətlər	 Hədəf alıcı
 Klassik kişi ayaqqabıları	Oksford, Derbi, mokasin, loafer	Təbii dəri, klassik dizayn, ofis və rəsmi istifadə	İşgüzar kişilər, dövlət və özəl sektor
 Gündəlik ayaqqabılar	Loafer, mokasin, gündəlik tufli, dəri sneaker	Rahatlıq və dizayn ön plandadır	Gənclər və orta yaşlı istehlakçılar
 Qadın dəri ayaqqabıları	Klassik tufli, loafer, baletka, bot, çəkmə	Dizayn, rahatlıq və moda tendensiyaları mühümdür	Qadın istehlakçılar
 Dəri çəkmə və botlar	Qış çəkmələri, ankle boots, uzunboğaz çəkmələr	Mövsümü tələbat, davamlılıq və istilik	Kişi və qadınlar
 İdman üslublu dəri ayaqqabılar	Dəri sneaker, casual sport modelləri	Rahatlıq və müasir dizayn	Əsasən gənclər
 Uşaq dəri ayaqqabıları	Məktəb ayaqqabısı, gündəlik və klassik modellər	Təhlükəsizlik, rahatlıq, material keyfiyyəti	Validəynlər
 Premium/lüks seqment	Əl işi ayaqqabılar, yüksək keyfiyyətli dana dərisi, brend məhsullar	Yüksək qiymət, brend və eksklüzivlik	Yüksək gəlirli istehlakçılar
 Orta qiymət seqmenti	Yerli və idxal markalarının əsas modelləri	Qiymət–keyfiyyət balansı	Əhalinin əsas kütləsi
 Aşağı qiymət seqmenti	Kütləvi istehsal olunan dəri və dəri əsaslı modellər	Qiymət əsas seçim faktorudur	Qiymətə həssas istehlakçılar
 İş və xüsusi təyinatlı ayaqqabılar	İşçi çəkmələri, təhlükəsizlik ayaqqabıları, uniforma ayaqqabıları	Davamlılıq və təhlükəsizlik standartları	Müəssisələr, tikinti, sənaye və dövlət qurumları

Mənbə: https://www.stat.gov.az/menu/5/source/Senaye_st.pdf?utm

2. Azərbaycan bazarı üçün daha perspektivli seqmentlər

	Orta qiymətli kişi casual/loafer seqmenti	gündəlik və işgüzar istifadəni birləşdirdiyi üçün geniş alıcı bazasına malikdir
	Klassik kişi dəri ayaqqabıları	yerli istehsal üçün nisbətən əlverişli seqmentdir. Məhsul standartlaşdırılması və model çeşidinin idarə edilməsi daha asandır.
	Qadın dəri ayaqqabıları	Yüksək model müxtəlifliyi tələb edir, lakin potensial bazar genişdir.
	Dəri çəkmə və botlar	xüsusilə payız-qış mövsümündə daha yüksək tələb formalaşdırır
	Orta qiymət seqmenti	yerli istehsalçılar üçün idxal məhsulları ilə rəqabətdə ən real seqmentlərdən biridir.
	Korporativ və iş ayaqqabıları	müəssisələrə toplu satış imkanına görə yerli istehsal üçün ayrıca perspektiv daşıyır.

3. Yerli istehsal üçün ən perspektivli seqmentlər

1. Orta qiymətli təbii dəri ayaqqabılar – ən böyük potensial

Təxminən 70–150 AZN pərakəndə qiymət aralığı yerli istehsal üçün ən maraqlı seqmentdir. Buraya kişi klassik ayaqqabıları, gündəlik qadın ayaqqabıları, loafer, mokasin və casual modellər daxil edilə bilər. Bu seqmentdə Türkiyə əsas rəqiblərdən biridir. 2024-cü ildə Türkiyədən Azərbaycana 239 min cüt / \$3,75 mln məhsul daxil olub⁴¹.

2. Təhlükəsizlik və işçi ayaqqabıları – yerli istehsal üçün yüksək potensial

Bu istiqamət xüsusilə əlverişlidir. Azərbaycanda BAFCO kimi müəssisələrin təbii dəridən təhlükəsizlik ayaqqabıları istehsal etməsi yerli xammal, dövlət sifarişləri, sənaye və tikinti sektorlarına satış baxımından üstünlük yaradır.

3. Premium dəri ayaqqabı – kiçik, lakin yüksək marjlı seqment

İtaliyadan 2024-cü ildə cəmi 14 965 cüt məhsul idxal edildiyi halda dəyər \$3,44 mln olub. Bu, təxminən \$230/cüt gömrük dəyəri deməkdir⁴².

Deməli, premium seqment fiziki həcm baxımından kiçik olsa da, dəyər baxımından əhəmiyyətlidir.

4. Qiymət üzrə seqmentləşdirmə

Azərbaycan bazarında qiymət seqmentlərini müəyyənləşdirmək üçün ən etibarlı baza Dövlət Statistika Komitəsinin istehlak qiymətləri statistikasıdır. Komitə kişi və qadınlar üçün dəridən qış və yay ayaqqabılarının orta qiymətlərini ayrıca izləyir. Məsələn, 2025-ci ilin mayında kişilər üçün dəridən qış ayaqqabısının orta qiyməti **53,77 AZN**, dəridən yay ayaqqabısının isə **40,99 AZN** olub⁴³.

⁴¹ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

⁴² <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

⁴³ https://www.stat.gov.az/source/price_tarif/az/B/2025/Qiyametler_ve_qiyamet_indeksleri_bulleten_2025_may.pdf?utm

 Segment	 Əsas məhsullar	 Təxmini pərakəndə qiymət, AZN/cüt	 Təxmini bazar payı, %	 Əsas rəqabat
 Aşağı qiymət / kütləvi	Sadə kişi/qadın ayaqqabıları, gündəlik modellər	30–70 AZN	35–40%	Çin, İran, yerli
 Orta qiymət	Təbii dəri gündəlik, klassik və casual ayaqqabılar	70–150 AZN	35–40%	Türkiyə, yerli, Çin
 Orta-yüksək	Keyfiyyətli təbii dəri, brend və rahat ayaqqabılar	150–300 AZN	15–20%	Türkiyə, İtaliya, Avropa
 Premium	İtaliya/Avropa mənşəli, yüksək keyfiyyətli dəri, dizayner məhsulları	300–600+ AZN	5–10%	İtaliya, Avropa brendləri
 Xüsusi təyinatlı	Təhlükəsizlik, işçi, qoruyucu dəri ayaqqabıları	60–180 AZN	5–10%	Yerli istehsal + idxal

Mənbə:https://www.stat.gov.az/source/price_tarif/az/B/2025/Qiymetler_ve_qiymet_indeksleri_bulleten_2025_may.pdf?utm
İdxal qiymətləri segment fərqi daha aydın göstərir. Məsələn, 2022-ci il üzrə dəri ayaqqabı idxalının orta gömrük dəyəri \$7,4/cüt, 2023-cü il üçün \$8.52/cüt, 2024-cü il üzrə isə \$9.02/cüt olmuşdur⁴⁴.

5. Ayaqqabıların segmentlər üzrə pərakəndə qiymətləri		
Segment	Qiymət nümunələri, AZN	Mənbə
Kişi klassik dəri ayaqqabıları	təxminən 85–130	Altimod – kişi natural dəri ayaqqabıları
Kişi premium dəri ayaqqabıları	təxminən 149–499	RICHmen – dəri ayaqqabılar
Lofer / mokasin	təxminən 149–299	RICHmen – lofer və mokasinlər
Kişi gündəlik dəri ayaqqabıları	təxminən 69–130	Paltar.az – kişi dəri ayaqqabıları
Qadın dəri ayaqqabıları	təxminən 126 +	Alinino – qadın dəri ayaqqabıları
Qadın ayaqqabıları – orta segment	təxminən 65–118	Next Azerbaijan – qadın ayaqqabıları
Uşaq ayaqqabıları	təxminən 39–99	Happy Walk – uşaq ayaqqabıları
İşçi / təhlükəsizlik ayaqqabıları	təxminən 32–81	Tap.az – işçi ayaqqabıları və dəri ayaqqabılar
Kişi lofer / mokasin – müxtəlif qiymət segmentləri	təxminən 25–80	Lalafo Azərbaycan – dəri ayaqqabılar

⁴⁴ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

6. Ölkələr üzrə idxal qiymətləri

 Mənşə ölkəsi	 İdxal, cüt	 İdxal dəyəri, \$ mln	 Orta gömrük dəyəri, \$/cüt	 Təxmini AZN/cüt
 Çin	2,079,840	11.57	5.56	9.45 AZN
 Türkiyə	239,154	3.75	15.68	26.66 AZN
 İtaliya	14,965	3.44	229.70	390.49 AZN
 Vyetnam	23,858	1.31	54.78	93.13 AZN
 İndoneziya	10,806	0.59	54.90	93.33 AZN
 Ümumi	2,545,440	22.97	9.02	15.33 AZN

Mənbə: <https://www.indexbox.io/search/leather-footwear-price-azerbaijan/?utm>

Cədvəldən göründüyü kimi, İtaliya məhsullarının çox kiçik həcmdə olmasına baxmayaraq yüksək dəyərə malik olması premium segmentin üstünlüyünü aydın göstərir.

7. Segmentlər üzrə qiymət müqayisəsi

Azərbaycan bazarında qiymət segmentlərini əsaslandırmaq üçün ən etibarlı mənbə **DSK-nın “Qiymət indeksləri” məlumat bazasıdır**. Burada kişi və qadınlar üçün dəridən qış və yay ayaqqabılarının orta pərakəndə qiymətləri ayrıca təqdim olunur⁴⁵.

 Segment	 Çin	 Türkiyə	 İtaliya/Avropa	 Yerli istehsal üçün potensial
 Kütləvi	Çox yüksək	Orta	Çox aşağı	Çox yüksək
 Orta qiymət	Yüksək	Çox yüksək	Aşağı	Çox yüksək
 Orta-yüksək	Aşağı	Çox yüksək	Yüksək	Yüksək
 Premium	Çox aşağı	Orta	Çox yüksək	Çox yüksək
 Təhlükəsizlik ayaqqabıları	Orta	Yüksək	Orta	Çox yüksək

Mənbə: https://www.stat.gov.az/source/price_tarif/?utm

Cədvəldən göründüyü kimi Azərbaycan istehsalçısının Çinlə sırf qiymət üzərindən rəqabət aparması çətin, lakin Türkiyə ilə orta qiymət segmentində, Avropa ilə isə müəyyən niş/premium segmentlərdə rəqabət aparması daha realdır. Məsələn, 2025-ci ilin avqustunda orta qiymətlər aşağıdakı kimi olub:

- kişi dəridən qış ayaqqabısı — **52,90 AZN/cüt**;
- kişi dəridən yay ayaqqabısı — **40,75 AZN/cüt**;
- qadın dəridən qış ayaqqabısı — **54,52 AZN/cüt** təşkil edib⁴⁶.

⁴⁵ https://www.stat.gov.az/source/price_tarif/?utm

⁴⁶ https://www.stat.gov.az/source/price_tarif/?utm

Bu qiymətləri əsas götürərək satış üçün aşağıdakı analitik qiymət seqmentləşdirməsindən istifadə etmək məqsəduyğun olar:

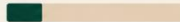
 Segment	 Təxmini parakəndə qiymət	 Qiymət mövqeyi
 Kütləvi	30–70 AZN	Aşağı
 Orta qiymət	70–150 AZN	Orta
 Orta-yüksək	150–300 AZN	Yüksək
 Premium	300–500 AZN	Çox yüksək
 Lüks / niş	500 AZN-dən yuxarı	Çox yüksək

8. Bazarın təxmini seqment strukturu

- Kütləvi seqment — 35–40%
- Orta qiymət — 35–40%
- Orta-yüksək — 15–20%
- Premium — 5–10%

Bu struktur göstərir ki, Azərbaycanın dəri ayaqqabı bazasının əsas hissəsi aşağı və orta qiymət seqmentindədir. Lakin gəlirlilik baxımından orta-yüksək və premium seqmentlərin əhəmiyyəti daha böyükdür.

9. Yerli istehsalçı üçün optimal strategiya

 Məhsul qrupu	 Hədəf qiymət, AZN	 Təvsiyə olunan portfeldə pay
 Kişi klassik dəri ayaqqabısı	80–150	25%
 Casual (Gündəlik, qeyri-rəsmi ayaqqabı) /loafer (Bağısız klassik ayaqqabı) /mokasin (Yumşaq, rahat, adətən dəridən ayaqqabı)	70–140	20%
 Qadın dəri ayaqqabıları	80–180	20%
 Dəri çəkmə/bot	120–250	15%
 Təhlükəsizlik ayaqqabıları	70–180	15%
 Premium/natural handmade	250–500+	5%

Mənbə:https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/AZE/Year/2023/TradeFlow/Import/Partner/All/Product/64-67_Footwear?utm

Nəticə

Azərbaycan üçün ən böyük imkan 30–150 AZN qiymət diapazonunda təbii dəri ayaqqabıların yerli istehsalıdır. Bu seqment həm kütləvi Çin məhsullarından keyfiyyət üstünlüyü ilə fərqlənə, həm də İtaliya məhsullarından daha münasib qiymət təklif edə bilər. Eyni zamanda, təhlükəsizlik ayaqqabıları yerli istehsal üçün ayrıca güclü nişdir. Premium seqment isə həcmi kiçik olsa da, yüksək əlavə dəyər və ixrac potensialına görə ayrıca inkişaf etdirilə bilər.

6.Yerli istehsalın rəqabət qabiliyyəti

Azərbaycanın dəri ayaqqabı istehsalının rəqabət qabiliyyətini qiymətləndirərkən **qiymət, xammal, əmək, texnologiya, məhsul keyfiyyəti, logistika, brend və ixrac imkanlarını** əsas amil kimi götürmək lazımdır.

2024-cü ildə Azərbaycana **2545 mln cüt / 22,97 mln ABŞ dolları** dəri üstlü ayaqqabı idxal edilib. Bunun 2080 mln cütü Çindən, 239 min cütü Türkiyədən, 15 min cütü isə İtaliyadan gəlib. Bu struktur yerli istehsalçıların həm aşağı qiymətli Çin məhsulları, həm də daha yüksək keyfiyyətli Türkiyə və Avropa məhsulları ilə rəqabət aparmalı olduğunu göstərir⁴⁷.

1. Rəqabət qabiliyyətinin əsas faktorları

 Faktor	 Azərbaycanın mövqeyi	 Çin	 Türkiyə	 İtaliya	 Qiymətləndirmə
 Əmək xərcləri	Nisbətən aşağı	Çox aşağı	Orta	Yüksək	Üstünlük
 Xammala çıxış	Orta	Yüksək	Yüksək	Yüksək	Orta
 Təbii dəri təminatı	Potensial mövcuddur	Yüksək	Yüksək	Çox yüksək	Orta
 Avadanlıq və texnologiya	İnkişaf edir	Yüksək	Yüksək	Çox yüksək	Orta/zaif
 Məhsul keyfiyyəti	Müəssisədən asılıdır	Aşağı–orta/orta	Orta yüksək	Yüksək–premium	Orta
 Məhsul çeşidi	Məhdud	Çox geniş	Çox geniş	Geniş	Zəif/orta
 Dizayn və brendləşmə	İnkişaf mərhələsində	Orta	Yüksək	Çox yüksək	Zəif
 Logistika	Regional bazarlara əlverişli	Uzaq	Çox əlverişli	Orta	Üstünlük regional bazarda
 Daxili bazara çıxış	Çox əlverişli	—	—	—	Yüksək üstünlük
 İxrac potensialı	Rusiya, Mərkəzi Asiya, Gürcüstan, Kərfəz	Qlobal	Qlobal	Qlobal	Orta

Mənbə: <https://prod.org.br/doi/10.1590/S0103-65132010005000022?utm>

2. Qiymət üzrə rəqabət⁴⁸

Yerli istehsalçıların sırf qiymət əsasında Çinlə rəqabət aparması çətindir. Belə ki, 2024-cü ildə Çindən idxalın orta gömrük dəyəri \$11,566 mln / 2,080 mln cüt ≈ \$5,56/cüt olub. Türkiyədə bu göstərici təxminən \$15,68/cüt, İtaliyada isə \$229,70/cüt təşkil edib⁴⁹.

Bu fərq bazarın üç müxtəlif rəqabət səviyyəsinə bölündüyünü göstərir:

- **Çin:** aşağı qiymət və kütləvi segment;
- **Türkiyə:** orta və orta-yüksək qiymət;
- **İtaliya:** premium segment.

Ona görə yerli istehsalçılar üçün ən real strategiya Çinlə qiymət müharibəsinə girmək deyil, Türkiyə məhsulları ilə qiymət/keyfiyyət nisbətində rəqabət aparmaqdır.

⁴⁷ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

⁴⁸ <https://documents1.worldbank.org/curated/en/915181468222889947/pdf/912410WP0P12570ilitation0Assessment.pdf?utm>

⁴⁹ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

3. Yerli istehsalın əsas rəqabət zəiflikləri

Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalının inkişafı üçün əsas rəqabət zəiflikləri daha çox **istehsal miqyası, maya dəyəri, texnologiya, xammal və brend rəqabəti** ilə bağlıdır.

Nö	 Əsas rəqabət zəifliyi	 Yerli istehsala təsiri
1	 İstehsal miqyasının kiçik olması	Vahid məhsula düşən sabit və inzibati xərclər yüksək olur.
2	 Maya dəyərinin yüksək olması	Kiçik həcmli istehsal, idxal komponentləri və logistika xərcləri məhsulun qiymət üstünlüyünü zəiflədir.
3	 Komponent və mmmalidan idxal asılılığı	Dəri, altlıq, yapışdırıcı, sap, qəlib və digər komponentlərin birinin idxalı istehsal xərclərini artırır.
4	 Müasir texnologiya və avadanlıq çatışmazlığı	Avtomatlaşdırılmış kəsim, tikiş, formalaşdırma və keyfiyyətə nəzarət texnologiyalarının məhdudluğu məhsuldarlığı aşağı salır.
5	 Dizayn və model çeşidinin məhdudluğu	İstehlakçıların moda və model müxtəlifliyi ilə bağlı tələblərinə brendlər qədər sürətlə cavab vermək çətinləşir.
6	 Brend tanınmasının aşağı olması	İstehlakçıların tanınmış xarici markalara üstünlük verməsi yeni brendlərin bazar payını artırmasını çətinləşdirir.
7	 Keyfiyyətin sabitliyi problemi	Kiçik istehsalda müxtəlif partiyalar arasında material, tikiş və son məhsul keyfiyyətinin eyni səviyyədə saxlanılması çətin olur.
8	 Peşəkar kadr çatışmazlığı	Ayaqqabı konstruksiyası, modelçilik, qəlib hazırlanması və texnoloji proseslər üzrə ixtisaslı mütəxəssislərin məhdudluğu istehsalın fını ləngidə bilər.
9	 Satış və distribusiya kanallarının zəifliyi	Xarici brendlərin geniş pərakəndə şəbəkələri və onlayn satışları ilə rəqabət aparmaq çətin ola bilər.
10	 Marketinq imkanlarının məhdudluğu	Yerli brendlərin reklam, rəqəmsal marketinq, məhsul əlləndirməsi və brend idarəçiliyinə ayırdığı resurslar məhdud ola bilər.
11	 Mövsümi və moda riskləri	Ayaqqabı bazarında model və rəng seçimlərinin tez dəyişməsinin yığılması və dövriyyə vəsaitinin dondurulması riskini artırır.
12	 Maliyyələşmə ehtiyacının yüksək olması	Avadanlıq, qəliblər, xammal ehtiyatı və dövriyyə kapitalına ilkin isiya tələb olunur.
13	 İdxal məhsulları ilə qiymət rəqabəti	Çin, Türkiyə və digər ölkələrdən gətirilən kütləvi istehsalatları aşağı qiymətlə rəqabət yarada bilər.
14	 İxrac təcrübəsinin məhdudluğu	Xarici bazarlara çıxış üçün sertifikatlaşdırma, distribusiya, logistika rketinq imkanlarının inkişaf etdirilməsi tələb olunur.
15	 İstehsalın şaquli nteqrasiyasının zəifliyi	Dərinin emalından ayaqqabının hazır məhsul kimi istehsalına qədər zəncirinin bütün mərhələlərinin yerli olması məhduddur.

Mənbə: https://www.stat.gov.az/news/source/doklad_2025-04.pdf?utm

5. Rəqabət baxımından ən kritik 5 zəiflik

Nö	 Əsas məsələlər	 Yerli müəssisə üçün təsiri
1	 İstehsal miqyasının kiçik olması	Yerli müəssisə böyük həcmdə istehsal etmədikdə materialların və komponentlərin alışımda miqyas üstünlüyü əldə edə bilmir.
2	 İdxal komponentlərindən asılılıq	Ayaqqabının üst hissəsində yerli dəridən istifadə edilsə belə, altlıq, yapışdırıcı, metal aksesuar, qalib və digər komponentlərin idxalı maya dəyərini yüksəldə bilər.
3	 Xarici brendlərin güclü mövqeyi	Türkiyə, İtaliya, Çin və digər ölkələrin məhsulları həm qiymət, həm model çeşidi, həm də brend tanınması baxımından yerli istehsal üçün ciddi rəqabət yaradır.
4	 Texnologiya və kadr bazasının məhdudluğu	Müasir ayaqqabı istehsalında CAD/CAM layihələndirmə, avtomatlaşdırılmış kəsim və yüksək məhsuldarlıqlı tikiş-formalaşdırma avadanlıqları mühüm rol oynayır
5	 Brend və satış kanallarının zəif inkişafı	Keyfiyyətli məhsul istehsal edilsə belə, parakəndə şəbəkələrə, e-ticarət platformalarına və korporativ alıcılara çıxış kifayət qədər güclü olmadıqda satış həcmi məhdud qala bilər.

Mənbə: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/915181468222889947/pdf/912410WP0P12570ilitation0Assessment.pdf?utm>

Türkiyə ilə rəqabət – ən real müqayisə

Azərbaycan üçün ən mühüm rəqib ölkələrdən biri Türkiyədir. 2024-cü ildə Türkiyədən Azərbaycana 640399 üzrə 239 154 cüt / \$3,75 mln məhsul idxal edilib. Bu, təxminən \$15,68/cüt orta gömrük dəyəridir⁵⁰.

Bu, yerli istehsal üçün həm təhlükə, həm də benchmark rolunu oynayır. Azərbaycan müəssisəsi Türkiyə məhsuluna yaxın **keyfiyyət + daha qısa logistika + daha çevik sifariş + rəqabətli qiymət** kombinasiyasını yarada bilsə, daxili bazarda real üstünlük əldə edə bilər.

İtaliya ilə rəqabət – fərqli strategiya tələb edir

İtaliya məhsulları üzrə vəziyyət tamamilə fərqlidir. 2024-cü ildə cəmi 14 965 cüt, lakin \$3,44 mln dəyərində məhsul idxal olunub. Orta idxal dəyəri təxminən \$230/cütdür⁵¹.

Bu segmentdə Azərbaycan istehsalçısının birbaşa qiymət rəqabəti aparması əvəzinə:

- əl işi;
- Azərbaycan dizaynı;
- yerli dəri;
- məhdud sayda premium kolleksiya;
- “Made in Azerbaijan” brendi üzərindən mövqelənməsi daha məqsədəuyğundur.

⁵⁰ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

⁵¹ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640399?utm>

5. Yerli istehsalın əsas üstünlükləri

 Amillər	 Üstünlük
 Əmək və istehsal xərcləri	Azərbaycanın əmək xərcləri İtaliya və digər Qərbi Avropa ölkələri ilə müqayisədə aşağıdır. Bu, xüsusilə orta qiymətli təbii dəri ayaqqabılarda üstünlük yarada bilər.
 Daxili bazara yaxınlıq	Yerli istehsalçı idxalçıdan fərqli olaraq uzun beynəlxalq daşınma müddətindən, yüksək yükdaşıma xərclərindən, sifarişlərin aylarla əvvəl verilməsindən daha az asılıdır. Bu, xüsusilə mövsümi modellər və kiçik partiyalar üçün əhəmiyyətlidir.
 Sürətli sifariş və fərdiləşdirmə	Yerli müəssisə 500–2 000 cütlük sifarişləri, korporativ ayaqqabıları, məktəb və işçi ayaqqabılarını, xüsusi ölçüləri daha çevik istehsal edə bilər. Bu üstünlük kütləvi Çin idxalına qarşı mühüm rəqabət faktorudur.

Mənbə: <https://economy.gov.az/az/post/2820/ozellesdirilen-baki-ayaqqabi-fabriki-asc-yeniden-qurulub?utm>

Azərbaycan üçün ən perspektivli istiqamətlərdən biri də təbii dəridən təhlükəsizlik və işçi ayaqqabılarıdır. 2024-cü ildə ayrıca 640340 kodu üzrə Azərbaycana 415 477 cüt, \$5,22 mln dəyərində metal burunlu, dəri üstlü ayaqqabı idxal edilib. Çindən 244 min, Gürcüstandan 72,3 min, Türkiyədən isə 51,3 min cüt gətirilib⁵².

Bu segmentdə yerli istehsalın tikinti, neft-qaz, mədən, sənaye və dövlət/korporativ satınalmalar hesabına sabit sifariş bazası yaratmaq imkanı yüksəkdir.

6. Yerli istehsal üçün ən perspektivli istiqamətlər

1. Orta qiymətli təbii dəri ayaqqabıları – çox yüksək potensial
2. Təhlükəsizlik və xüsusi təyinatlı ayaqqabılar – çox yüksək potensial
3. Korporativ/uniforma ayaqqabıları – yüksək potensial
4. Qadın və kişi casual ayaqqabıları – yüksək potensial
5. Premium/əl işi dəri ayaqqabıları – orta, lakin yüksək marjlı potensial
6. Çinlə aşağı qiymət segmentində birbaşa rəqabət – aşağı potensial

Qiymətləndirmə

Dəri ayaqqabı istehsalında Azərbaycanın əsas rəqabət problemi məhsul istehsal etməkdən daha çox, onu rəqabətqabiliyyətli maya dəyəri ilə, sabit keyfiyyətdə və geniş satış şəbəkəsi vasitəsilə bazara çıxarmaqdır. Bu baxımdan yerli istehsalın rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün yerli dəri xammalının daha yüksək əlavə dəyərlə emalı, istehsalın miqyasının artırılması, müasir avadanlıqların tətbiqi, peşəkar kadr hazırlığı, yerli brendlərin inkişafı və ixrac yönümlü istehsal əsas prioritetlər olmalıdır.

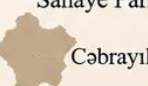
Nəticə:

Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalının rəqabət qabiliyyətini yüksəltməyin əsas yolu yerli xammal və komponentlərin payını artırmaq, müasir avadanlıq tətbiq etmək, Türkiyə səviyyəsində keyfiyyətə çatmaq, məhsul dizaynını və brendləşməni gücləndirmək, iri korporativ sifarişlərə yönəlmək və regional ixrac bazarlarına çıxmaqdır. Bu yanaşma ilə yerli istehsal idxalın xüsusilə Türkiyə və Çin mənşəli hissəsinin müəyyən qismini əvəz edə bilər.

⁵² <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/640340?utm>

7.Yerli istehsal müəssisələri və müəssisələrin istehsal gücü

1. Azərbaycanda əsas yerli ayaqqabı və dəri ayaqqabı istehsalçıları

Nö	Müəssisə	Yerləşdiyi yer	İllik layihə/istehsal gücü	Faktiki istehsal barədə məlumat	Əsas məhsullar	Status
1	BAFCO Invest MMC 	 Ağdam Sanaye Parkı, Ağdam 	 510 min cüt 	2024-cü ildə Ağdam üzrə 112 min cüt ayaqqabı istehsalı qeydə alınıb; 2025-ci ilin əvvəlində gündəlik istehsal 900– 1 100 cüt olub 	Təbii dəridən təhlükəsizlik ayaqqabıları, xüsusi təyinatlı iş ayaqqabıları, dəmir ucluclu ayaqqabılar, poliuretan çəkmələr 	Fəaliyyətdə
2	Bakı Ayaqqabı Fabriki ASC 	 Bakı, Binaqədi şossesi 471 	 Açıq mənbədə cari layihə gücü göstərilmişdir	2025-ci ildə yenidənqurmadan sonra istehsal fəaliyyəti davam edir; 100-dən çox iş yeri yaradılıb 	Dəri ayaqqabılar, kişi/qadın ayaqqabıları və digər modellər 	Fəaliyyətdə / yenidən qurulub
3	PIRSHAGHI ayaqqabı fabrikinin Laçın filialı 	 Laçın Agro-Sanaye Parkı 	 18 min cüt/il 	Açılış zamanı aylıq 1 500 cüt, yeni illik təxminən 18 min cüt güc açıqlanıb 	Kişi, qadın və uşaq ayaqqabıları; idman və klassik modellər 	Fəaliyyətdə
4	Bosco Shoes MMC 	 Cəbrayıl, Araz Vadisi İqtisadi Zonası Sanaye Parkı 	 İlkin mərhələdə 73–146 min cüt/il , hədəf 547,5–730 min cüt/il 	Açıq mənbədə faktiki istehsal rəqəmi təsdiqlənmişdir 	Qadın ayaqqabıları, rahat gündəlik ayaqqabılar, idman ayaqqabıları; əsasən dəri 	Layihə / qurulma mərhələsi
5	Mingəçevir Sanaye Parkının ayaqqabı fabriki layihəsi 	 Mingəçevir 	 1,5 milyon cüt/il 	Faktiki istehsal barədə cari təsdiqlənmiş məlumat yoxdur 	Dəri ayaqqabı və xüsusi təyinatlı işçi ayaqqabıları 	Layihə məlumatı; fəaliyyətdə olması təsdiqlənmişdir

Mənbə: <https://smb.gov.az/storage/D%C9%99ri-v%C9%99-d%C9%99ri-m%C9%99mulatlar%C4%B1n%C4%B1n-istehsal%C4%B1-daxili-bazar-ara%C5%9Fd%C4%B1rmas%C4%B1.pdf?utm>

1. BAFCO Invest MMC — hazırda ən aydın sənədləşdirilmiş iri istehsalçı

BAFCO Invest MMC Ağdam Sənaye Parkında fəaliyyət göstərir. Zavodun illik layihə gücü 510 min cütdür. Bunun 350 min cütü təhlükəsizlik ayaqqabıları, 160 min cütü isə poliuretan çəkmələridir. Ayaqqabıların üst hissəsinin təbii dəridən hazırlandığı, altlığın isə poliuretan materialdan olduğu bildirilir.

2024-cü ildə Ağdam rayonunda 112 min cüt ayaqqabı istehsal edilib; 2023-cü ildə isə istehsal olmayıb. Bu göstərici BAFCO-nun fəaliyyətə başlaması ilə əlaqələndirilə bilər, lakin statistik məlumat müəssisə üzrə ayrıca açıqlanmadığından 112 min cütün hamısının BAFCO-ya aid olduğunu ehtiyatla təqdim etmək lazımdır⁵³.

2025-ci ilin əvvəlində zavodda gündəlik istehsalın 900–1 100 cüt olduğu açıqlanmışdı. Müəssisə Qazaxıstan, Rusiya, Özbəkistan və BƏƏ istiqamətində ixraca da başlayıb.

2. Bakı Ayaqqabı Fabriki ASC

Bakı Ayaqqabı Fabriki ASC Azərbaycanın ənənəvi ayaqqabı istehsalı müəssisələrindən biridir. 2022-ci ildə özəlləşdirildikdən sonra müəssisəyə 5,7 milyon manat investisiya yatırılıb, avadanlıqlar əsaslı təmir olunub və yeni avadanlıqlar quraşdırılıb. Türkiyənin ESSE şirkəti ilə əməkdaşlıq və xarici mütəxəssislərin cəlb edilməsi də qeyd olunur. 2025-ci ildə yenidənqurma başa çatdırılıb və müəssisədə 100-dən artıq iş yeri yaradılıb.

2025-ci ilin sonundakı vakansiya məlumatlarında fabrikdə dəri və parça astarların biçilməsi, üst hissələrin tikilməsi, formalaşdırılması və DESMA avadanlığında hazır ayaqqabının alınması kimi real istehsal əməliyyatlarının həyata keçirildiyi görünür⁵⁴.

3. PIRSHAGHI – Laçın filialı

PIRSHAGHI-nin Laçın filialı 2025-ci il mayın 27-də açılıb. Müəssisəyə 367,9 min manat investisiya qoyulub və 15 nəfərin işlə təmin olunması nəzərdə tutulub.

İstehsal gücü ayda 1 500 cüt, yaxud təxminən 18 min cüt/ildir. Məhsul çeşidinə kişi, qadın və uşaq üçün idman və klassik ayaqqabılar daxildir⁵⁵.

4. Bosco Shoes MMC — yeni dəri ayaqqabı layihəsi

Bosco Shoes MMC Araz Vadisi İqtisadi Zonası Sənaye Parkının rezidentidir. Layihənin investisiya dəyəri 3,5 milyon manat, nəzərdə tutulan daimi iş yeri sayı 72-dir⁵⁶.

Bu layihə xüsusilə dəri ayaqqabıları baxımından əhəmiyyətliyədir. Fabrikdə qadınlar üçün rahat ayaqqabılar və idman ayaqqabıları istehsal edilməsi nəzərdə tutulur. Məhsulların dəridən hazırlanması, sifarişdən asılı olaraq süni dəridən istifadə edilməsi planlaşdırılır. Xammalın Türkiyə, Çin və İrandan gətirilməsi nəzərdə tutulub⁵⁷.

Layihənin istehsal hədəfi:

- ilkin mərhələ: 200 cüt/gün;
- 2–3 aydan sonra: 500–600 cüt/gün;
- hədəf mərhələ: 1 500–2 000 cüt/gün.

Bu son göstərici 300 iş günü hesabı ilə təxminən 450–600 min cüt/il, 365 gün hesabı ilə isə 548–730 min cüt/il potensial deməkdir⁵⁸.

5. Mingəçevir Sənaye Parkı – 1,5 milyon cütlük layihə

Mingəçevir Sənaye Parkının ilkin layihəsində illik 1,5 milyon cüt dəri ayaqqabı və xüsusi təyinatlı işçi ayaqqabı istehsal edən fabrik nəzərdə tutulmuşdu. Layihə üzrə 300 iş yerinin yaradılması planlaşdırılırdı⁵⁹.

⁵³ <https://bafco.az/az/about?utm>

⁵⁴ <https://smartjob.az/vacancy/77859-fehle?utm>

⁵⁵ <https://smb.gov.az/storage/D%C9%99ri-v%C9%99-d%C9%99ri-m%C9%99mulatlar%C4%B1n%C4%B1n-istehsal%C4%B1-daxili-bazar-ara%C5%9Fd%C4%B1rmas%C4%B1.pdf?utm>

⁵⁶ <https://fed.az/az/senaye/sirkete-rezident-statusu-verildi-ayaqqabi-fabriki-yaradacaq-3-mi%CC%87lyon-sermaye-72-i%CC%87s-yeri%CC%87-193055?utm>

⁵⁷ <https://fed.az/az/qarabag/cebrayilda-qadin-ayaqqabilar-i%CC%87stehsal-edi%CC%87lecek-193383?utm>

⁵⁸ <https://fed.az/az/qarabag/cebrayilda-qadin-ayaqqabilar-i%CC%87stehsal-edi%CC%87lecek-193383?utm>

⁵⁹ <https://president.az/az/articles/view/21140/print?utm>

Lakin bu məlumat 2016-cı ildə elan edilmiş layihəyə aiddir və hazırda həmin fabrikin faktiki fəaliyyət göstərdiyini təsdiqləyən rəsmi mənbə aşkar edilmədi.

2. Müəssisələr üzrə strateji qiymətləndirmə

 Müəssisə	 Güc	 Dəri ayaqqabı üçün əhəmiyyəti	 Rəqabət üstünlüyü
 BAFCO	510 min 	 Çox yüksək	 Təhlükəsizlik ayaqqabıları, ixrac
 Bakı Ayaqqabı Fabriki	Məlum deyil 	 Yüksək	 Bakı bazarı, ənənəvi istehsal bazası
 PIRSHAGHI	18 min 	 Orta	 Klassik/idman, regional istehsal
 Bosco Shoes	450–600 min 	 Yüksək	 Qadın ayaqqabıları, dəri məhsulları
 Mingəçevir layihəsi	1,5 mln 	 Yüksək	 Böyük miqyas potensialı

Mənbə: <https://smb.gov.az/storage/D%C9%99ri-v%C9%99-d%C9%99ri-m%C9%99mulatlar%C4%B1n%C4%B1n-istehsal%C4%B1-daxili-bazar-ara%C5%9Fd%C4%B1rmas%C4%B1.pdf?utm>

Nəticə

Azərbaycanın yerli ayaqqabı istehsalında əsas sənaye bazası artıq formalaşma mərhələsini keçərək genişlənmə mərhələsinə daxil olur. Xüsusilə Ağdamdakı 510 min cütlük BAFCO müəssisəsi və Cəbrayıldakı Bosco Shoes layihəsi ölkənin dəri ayaqqabı istehsal potensialının əsas komponentləridir. Bununla yanaşı, Bakı Ayaqqabı Fabrikinin yenidən qurulması və Laçında PIRSHAGHI filialının yaradılması istehsal coğrafiyasını genişləndirir.

8. Yerli istehsal məhsullarının ixrac həcmi və coğrafiyası (son 3 il üzrə)

1. Azərbaycanda dəri ayaqqabıların ixrac həcmi 2022–2024

İl	İxrac dəyəri, min ABŞ \$	İxrac həcmi, cüt	Orta ixrac qiyməti, \$/cüt	İllik dəyər dəyişməsi	İllik həcm dəyişməsi	Əsas ixrac bazarları
2022	15,19 	377 	40,29 	— 	— 	Rusiya, Gürcüstan, İtaliya, İspaniya, Almaniya
2023	23,53 	758 	31,05 	+54,9% 	+101,1% 	Rusiya, Türkmənistan, İtaliya, Gürcüstan, Fransa
2024	8,88 	122 	72,79 	–62,3% 	–83,9% 	İspaniya, Türkiyə, İtaliya, İsveçrə

Mənbə: <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/AZE?utm>

<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Exports/partner/ALL/product/640399>

2. 2025-ci ildə əsas ixrac istiqamətləri

İxrac ölkəsi	2025-ci ildə ixrac, ABŞ \$	İxrac, min \$
 İsveçrə 	182 680	182,68
 İtaliya 	102 800	102,80
 Rusiya 	48 120	48,12
 Qazaxıstan 	131 550	131,55
 Qırğızıstan 	21 590	21,59
 Türkmənistan 	—	—
 Polşa 	11	0,011
 İndoneziya 	—	—
 Digər ölkələr 	—	—

Mənbə: <https://comtradeplus.un.org/>

Azərbaycanın 2025-ci ildə bütün ayaqqabı məhsulları üzrə ixracı 788,54 min ABŞ dolları təşkil etmişdir⁶⁰.

⁶⁰ <https://comtradeplus.un.org/>

3. Coğrafi struktur

1. Avropa – İsveçrə və İtaliya

İsveçrəyə 182,68 min dollar, İtaliyaya isə 102,8 min dollar ixrac olunması diqqət çəkir. Xüsusilə İtaliyaya ixrac maraqlıdır. Çünki İtaliya özü dünya üzrə yüksək keyfiyyətli dəri ayaqqabı istehsalında ixtisaslaşmış ölkədir⁶¹.

2. MDB/Mərkəzi Asiya – Qazaxıstan, Rusiya və Qırğızıstan

Qazaxıstan Azərbaycanın yerli dəri ayaqqabıları üçün mühüm bazarlardan biridir – 2025-ci ildə **131,55 min dollar** ixrac qeydə alınıb. Rusiyaya **48,12 min dollar**, Qırğızıstana isə **21,59 min dollar** ixrac edilib⁶².

2025-ci ildə Azərbaycanın yerli dəri ayaqqabı ixracı hələ kiçik həcmdə olsa da, ixrac coğrafiyası yalnız qonşu ölkələrlə məhdudlaşmır. İsveçrə və İtaliya kimi Avropa bazarlarına, həmçinin Qazaxıstan, Rusiya və Qırğızıstan kimi MDB/Mərkəzi Asiya bazarlarına çıxış mövcuddur. Bu, yerli istehsalçıların həm regional, həm də premium Avropa bazarlarında potensialının olduğunu göstərir⁶³.

4. Yeni yerli istehsalçıların ixrac potensialı

BAFCO Invest MMC artıq məhsullarını Rusiya, Qazaxıstan, Özbəkistan və BƏƏ bazarlarına ixrac etdiyini rəsmi şəkildə açıqlayıb və Avropa ölkələrinə ixrac üzrə danışıqlar aparıb. Müəssisənin illik istehsal gücü 510 min cütdür.

Mövcud gömrük statistikasında Azərbaycanın dəri ayaqqabı ixracı hələ çox kiçik olsa da, yeni sənaye müəssisələrinin istehsal güclərinin istifadəyə verilməsi ixracın gələcəkdə kəskin artmasına imkan yaradır.

Nəticə

2022–2024-cü illərdə Azərbaycandan dəri üstlü ayaqqabıların ixracı dəyişkən dinamika nümayiş etdirmişdir. İxrac 2022-ci ildə 15,19 min ABŞ dolları və 377 cüt, 2023-cü ildə 23,53 min ABŞ dolları və 758 cüt olmuş, 2024-cü ildə isə 8,88 min ABŞ dolları və 122 cütə qədər azalmışdır. 2023-cü ildə ixracın dəyəri 54,9%, fiziki həcmi isə 101,1% artmış, 2024-cü ildə isə müvafiq olaraq 62,3% və 83,9% azalmışdır. İxrac coğrafiyası əsasən Rusiya, Türkmənistan, Gürcüstan və Türkiyə kimi regional bazarları, həmçinin İtaliya, İspaniya, Fransa və İsveçrə kimi Avropa ölkələrini əhatə etmişdir. 2024-cü ildə ixrac həcmnin azalmasına baxmayaraq, orta ixrac qiymətinin 31,05 ABŞ dollarından 72,79 ABŞ dollarına yüksəlməsi məhsul strukturunda daha yüksək vahid dəyərli məhsulların payının artdığını göstərir. Eyni zamanda, BAFCO Invest MMC-nin Rusiya, Qazaxıstan, Özbəkistan və BƏƏ bazarlarına ixraca başlaması Azərbaycanın ayaqqabı sənayesində ixrac potensialının genişləndiyini göstərən mühüm göstəricidir⁶⁴.

⁶¹ <https://www.stat.gov.az/source/trade/?lang=en&utm>

⁶² https://stat.gov.az/news/source/doklad_2025-11.pdf?utm

⁶³ https://stat.gov.az/news/source/doklad_2025-11.pdf?utm

⁶⁴ <https://economy.gov.az/en/post/2461/agdam-senaye-parkinin-rezidenti-mehsul-ixracina-baslayib?utm>

9.Dəri ayaqqabı istehsalı üçün yerli xammal bazasının potensialı və istehsal infrastrukturu

Azərbaycanda dəri ayaqqabı sənayesinin inkişafı üçün xammal bazası kifayət qədər güclüdür. Lakin əsas problem xammalın həcmi deyil, onun toplanması, ilkin emalı, keyfiyyətli ayaqqabı dərisinə çevrilməsi və ayaqqabı komponentləri ilə təminat zəncirinin tam formalaşmamasıdır.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin açıqlamasına görə, 2024-cü ildə Azərbaycandan 301 min iribuynuzlu heyvan dərisi (\$7,3 mln) və 403 min qoyun dərisi (\$0,5 mln) ixrac edilib. Bu ixrac kəsilən iribuynuzlu heyvan dərisinin təxminən 30–35%-ni, xırdabuynuzlu heyvan dərisinin isə 16–18%-ni əhatə edir. Bu rəqəmlər ölkədə ayaqqabı dərisi üçün potensial xammalın əhəmiyyətli olduğunu göstərir⁶⁵.

1. Yerli xammal bazasının əsas komponentləri

 Xammal	 Yerli potensial	 Dəri ayaqqabıda istifadə	 Mövcud vəziyyət	 Qiymətləndirmə
 İribuynuzlu heyvan dərisi	Yüksək 	Kişi ayaqqabısı, bot, işçi və təhlükəsizlik ayaqqabıları 	Böyük həcmdə yaranır, lakin toplanma və ilkin emalda problemlər var 	Çox yüksək potensial
 Qoyun dərisi	Yüksək 	Yumşaq ayaqqabı, astar, bəzi qadın ayaqqabıları 	Əhəmiyyətli xammal bazası mövcuddur 	Yüksək potensial
 Keçi dərisi	Orta 	Nazik və elastik ayaqqabı dərisi, premium məhsullar 	Məhdud və dağınıq tədarük 	Orta
 Dana dərisi	Orta-yüksək 	Premium kişi/qadın ayaqqabıları 	Keyfiyyətli emal tələb edir 	Yüksək potensial
 Dəri kəsim tullantıları	Orta 	Kiçik dəri məmulatları, kompozit materiallar 	Sistemli toplama məhduddur 	İnkişaf etdirilə bilər
 Sintetik materiallar	Yüksək idxal potensialı 	Ayaqqabının alternativ üst materialı 	Əsasən idxaldan asılıdır 	Orta
 Altlıq materialları	Orta 	PU, PVC, rezin altlıqlar 	Yerli istehsal məhdud, idxal əhəmiyyətlidir 	Orta
 Yapışqan, sap, aksesuar	Aşağı–orta 	Ayaqqabının yığılması 	Əsasən idxal hesabına təmin olunur 	Zəif halqa

Mənbə: <https://unec.edu.az/application/uploads/2021/02/Sadiqov-F-rid-R-him.pdf?utm>

⁶⁵ <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

Ən böyük potensial – iribuynuzlu heyvan dərisi

Azərbaycanın dəri ayaqqabı sənayesi üçün ən mühüm xammal mənbəyi iribuynuzlu heyvan dəriləridir.

2024-cü ildə ölkədən 301 min ədəd iribuynuzlu heyvan dərisinin ixrac edilməsi və bunun \$7,3 mln dəyərində olması göstərir ki, xammal artıq kommersiya dövryyəsinə malikdir. Daha vacibi, bu ixracın kəsimə gedən iribuynuzlu heyvan dərilərinin yalnız 30–35%-ni əhatə etməsidir. Deməli, düzgün toplama və ilkin emal sistemi qurulduğu halda yerli sənaye üçün əlavə xammalın əhəmiyyətli hissəsini ölkə daxilində saxlamaq mümkündür⁶⁶.

İribuynuzlu heyvan dərisi xüsusilə kişi klassik ayaqqabıları, mokasin və loafer, işçi ayaqqabıları, təhlükəsizlik ayaqqabıları və çəkmə və botlar üçün əlverişlidir.

Qoyun dərisi

2024-cü ildə 403 min qoyun dərisinin ixrac edilməsi və ixrac dəyərinin təxminən \$0,5 mln olması qoyun dərisinin də mühüm xammal bazası olduğunu göstərir⁶⁷.

Qoyun dərisi iribuynuzlu dəri ilə müqayisədə daha yumşaq və elastik olduğundan ayaqqabı astarı, yumşaq ayaqqabılar, ev ayaqqabıları, müəyyən qadın ayaqqabıları, dəri aksesuarları üçün istifadə oluna bilər. Burada da əsas problem xammalın olmaması deyil, toplama və keyfiyyətli ilkin emal sisteminin zəifliyidir.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi sahənin əsas problemləri sırasında aşağıdakıları qeyd edir:

- kəsilən heyvan dərilərinin böyük hissəsinin düzgün ilkin mexaniki işlənməməsi;
- dərinin keyfiyyətinin aşağı düşməsi;
- heyvan dərilərinin toplandığı və ilkin işləndiyi məntəqələrin olmaması;
- avadanlıq çatışmazlığı;
- dəri emalı müəssisələrinin azlığı⁶⁸

Qeyd olunan problemlər ayaqqabı sənayesi üçün çox vacib məsələdir. Çünki heyvan dərisi avtomatik olaraq ayaqqabı dərisinə çevrilir. Dərinin keyfiyyətli ayaqqabı materialına çevrilməsi üçün aşağıda qeyd olunmuş mərhələlərdən keçməsi vacib amildir:

heyvanın kəsilməsi → dərinin düzgün soyulması → duzlama/qoruma → çeşidləmə → daşınma → aşılama → boyama → qurudulma → yumşaltma → səthin işlənməsi → finishing → hazır ayaqqabı dərisi. Bu zəncirin ilk mərhələlərində problem yaranarsa, son məhsulun keyfiyyəti və maya dəyəri pisləşir.

Mövcud dəri emalı infrastrukturu

Yevlaxda fəaliyyət göstərmiş Gilan Dəri zavodu (Gilan Leather LLC) bu sahədə mühüm sənaye bazasıdır. Zavodun əsası 2005-ci ildə qoyulub və müəssisə 46 700 m² ərazini əhatə edib. Zavodda İtaliya istehsalı dəri emalı avadanlıqlarından istifadə olunaraq, aşılama, presləmə, parlatma və örtük prosesləri həyata keçirilir. Zavodun istehsal gücü gündə 27 ton dəri (təxminən 5 000 gön) və əlavə olaraq 3 000 kiçik gön parçasıdır⁶⁹.

Bu cür infrastrukturun mövcudluğu göstərir ki, Azərbaycan dəri emalının texnoloji bazasını tamamilə sıfırdan yaratmalı deyil. Əsas məsələ xammal toplama sisteminin və emal müəssisələrinin davamlı yüklənməsinin təmin edilməsidir.

⁶⁶ <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

⁶⁷ <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

⁶⁸ <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

⁶⁹ <https://oneclick.az/company/gilan-deri?utm>

2. Ayaqqabı istehsal infrastrukturı

 İstehsal infrastrukturı	 Yerləşmə	 Güc	 Əsas istiqamət
 BAFCO Invest MMC	 Ağdam Sənaye Parkı	 510 min cüt/il	 Təbii dəri təhlükəsizlik ayaqqabıları və PU çəkmələr
 Bakı Ayaqqabı Fabriki	 Bakı	 Aktual güc açıq deyil	 Dəri və digər materiallardan ayaqqabılar
 PIRSHAGHI	 Laçın	 18 min cüt/il	 Kişi, qadın və uşaq ayaqqabıları
 Bosco Shoes	 Cəbrayıl	 450–600 min cüt/il hədəf	 Qadın, gündəlik və idman ayaqqabıları

Beləliklə, xammal emalı ilə hazır ayaqqabı istehsalı arasında şaquli integrasiya üçün ilkin sənaye bazası yaranır. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2024-cü ildə “dəri və dəri məmulatlarının, ayaqqabıların istehsalı” sahəsində istehsal 9,3% artıb⁷⁰.

Xammal zəncirinin hazırkı vəziyyəti

- Heyvandarlıq
- Heyvan kəsimi
- Dərinin toplanması – zəif halqa
- İlkin emal – zəif/orta
- Dəri emalı və aşılama – mövcud sənaye bazası
- Ayaqqabı dərisinin istehsalı
- Ayaqqabı komponentləri – əsasən idxal
- Ayaqqabı istehsalı – inkişaf edir
- Daxili bazar + ixrac

Göründüyü kimi, əsas problem xammalın mövcud olmaması deyil, zəncirin ilk və orta mərhələlərində itkilərin yüksək olmasıdır.

3. Yerli xammalın ayaqqabının maya dəyərinə təsiri

Yerli xammaldan istifadə aşağıdakı üstünlükləri yaradır:

- Xammalın ölkə daxilində qalması,
- nəqliyyat xərclərinin azalması,
- valyuta çıxışının azalması,
- dəri emalı əlavə dəyərinin Azərbaycanda yaranması,
- ayaqqabı maya dəyərinin azalması,
- rəqabət qabiliyyətinin yüksəlməsi.

Lakin bunun üçün xammalın keyfiyyəti standartlaşdırılmalıdır. Əks halda ucuz yerli xammalın sonradan əlavə çeşidlənməsi və idxal dərisi ilə əvəz edilməsi xərcləri artıracaq.

⁷⁰ https://stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6150&utm

4. Əsas çatışmazlıqlar

 Problem	 Təsiri	 Əhəmiyyət
 Dərinin sistemli toplanmaması	 Xammal itkisi	 Çox yüksək
 İlkin emal məntəqələrinin azlığı	 Dərinin keyfiyyətinin aşağı düşməsi	 Çox yüksək
 Dəri emalı müəssisələrinin məhdudluğu	 İdxaldan asılılıq	 Yüksək
 Keyfiyyətli ayaqqabı dərisi istehsalının məhdudluğu	 Premium məhsul istehsalını çətinləşdirir	 Yüksək
 Altlıq və komponentlərin idxalı	 Maya dəyərini artırır	 Yüksək
 Kimyəvi maddələrin idxalı	 İstehsal xərclərinə təsir edir	 Orta
 Keyfiyyət standartlaşdırmasının zəifliyi	 İxrac imkanlarını məhdudlaşdırır	 Yüksək
 Dəri tullantılarının emalının zəifliyi	 Əlavə dəyər itkisi	 Orta

Mənbə: <https://kaspi.az/yerli-ayaqqabi-istehsalinda-statistik-artim?utm>

5. Yerli xammal bazasının potensialı

 İstiqamət	 Potensial
 İriboynuzlu heyvan dərisi	Çox yüksək
 Qoyun dərisi	Yüksək
 Keçi/dana dərisi	Orta-yüksək
 Dəri emalı	Orta-yüksək
 Ayaqqabı istehsalı infrastruktur	Yüksək və inkişaf edən
 Altlıq və komponentlər	Aşağı-orta
 Kimyəvi materiallar	Aşağı-orta
 Xammal toplama/logistika	Zəif
 Ümumi yerli xammal potensialı	Yüksək

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/source/agriculture/index.php?utm>

Nəticə

Azərbaycanın dəri ayaqqabı istehsalı üçün xammal potensialı yüksəkdir. Əsas üstünlük ölkədə kifayət qədər iribuynuzlu və xırdabuynuzlu heyvan dərisinin olmasıdır. 2024-cü ildə ixrac edilmiş 301 min iribuynuzlu və 403 min qoyun dərisi bu potensialın miqyasını göstərir. Üstəlik, rəsmi açıqlamaya görə, bu ixrac müvafiq kəsim həcmının yalnız kiçik bir hissəsini əhatə edib⁷¹.

Deməli, əsas məhdudiyyət xammalın çatışmazlığı deyil, dəyər zəncirinin ilkin mərhələlərinin zəifliyidir. Dərinin toplanması, soyulması, qorunması, çeşidlənməsi və ilkin emalı üçün regional mərkəzlər yaradılsa, yerli xammalın ayaqqabı sənayesinə yönəldilən hissəsini əhəmiyyətli dərəcədə artırmaq mümkündür.

Bu baxımdan ən məqsədəuyğun model **“heyvandarlıq → dəri toplama mərkəzi → ilkin emal → Yevlax və digər dəri emalı müəssisələri → ayaqqabı dərisi → BAFCO/Bakı Ayaqqabı Fabriki/PIRSHAGHI/Bosco Shoes və digər istehsalçılar → daxili bazar və ixrac”** şəklində inteqrasiya olunmuş dəyər zəncirinin qurulmasıdır.

Xüsusilə 2025-ci ildə hökumətin dəri toplama və ilkin emal mərkəzlərinin yaradılmasını təşviq etmək niyyətini açıqlaması bu istiqamətdəki əsas infrastruktur boşluğunun artıq dövlət səviyyəsində də müəyyən edildiyini göstərir⁷².

⁷¹ <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

⁷² <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

10. Yerli istehsal üçün əsas maneələr və imkanlar

Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalının inkişafı üçün yerli xammal bazası, artan sənaye infrastrukturu, daxili bazarın mövcudluğu və regional ixrac imkanları mühüm üstünlüklər yaradır. Lakin sahənin tam rəqabətqabiliyyətli sənayeyə çevrilməsi üçün xammalın toplanması və emalı, komponentlərdən idxal asılılığı, texnologiya, dizayn və kadr təminatı kimi problemlərin həlli vacibdir.

1. Əsas maneələr

Nö	Məneə	Təsiri	Əhəmiyyət
1	 Yerli dərinin sistemli toplanmaması	 Heyvan dərisinin bir hissəsi xammal kimi itirilir və ya emal olunmadan ixrac edilir	Çox yüksək
2	 İlk dəri emalı infrastrukturunun məhdudluğu	 Keyfiyyətli ayaqqabı dərisinin yerli təminatını məhdudlaşdırır	Çox yüksək
3	 Ayaqqabı komponentlərində idxaldan asılılıq	 Altlıq, yapışqan, sap, fermuar, metal aksesuar və s. maya dəyərini artırır	Yüksək
4	 Müasir texnologiya və avadanlıqların bahalılığı	 İlk investisiya xərclərini yüksəldir	Yüksək
5	 İxtisaslı kadr çatışmazlığı	 Bicim, qəlib, tikiş, montaj və dizayn üzrə məhsuldarlığı azaldır	Yüksək
6	 Dizayn və brendləşmənin zəifliyi	 Türkiyə və Avropa brendləri ilə rəqabəti çətinləşdirir	Yüksək
7	 Kiçik istehsal miqyası	 Sabit xərclərin hər cütə düşən payını artırır	Orta-yüksək
8	 Keyfiyyət standartlaşdırmasının zəifliyi	 İxrac bazarlarına çıxışda əlavə maneələr yaradır	Yüksək
9	 Məhsul çeşidinin məhdudluğu	 Müxtəlif istehlakçı seqmentlərinin tələbatını tam qarşılamağa imkan vermir	Orta
10	 Marketing və satış kanallarının zəifliyi	 Yerli brendlərin tanınmasını və bazar payını məhdudlaşdırır	Orta-yüksək
11	 Ucuz idxal məhsulları ilə qiymət rəqabəti	 Xüsusilə Çin məhsulları ilə birbaşa qiymət rəqabətini çətinləşdirir	Çox yüksək
12	 Dəri emalının ekoloji xərcləri	 Tullantı sularının və kimyəvi maddələrin idarə olunması üçün əlavə investisiya tələb edir	Orta-yüksək

Mənbə: <https://smb.gov.az/storage/documents/KOB%C4%B0A-n%C4%B1n%202025-ci%20il%20C3%BCzr%C9%99%20f%C9%99aliyy%C9%99tin%C9%99%20dair%20icmal.pdf?utm>

Ən böyük maneə – xammalın dəyər zəncirinin tam formalaşmaması

Azərbaycanın əsas üstünlüklərindən biri heyvandarlıq sektorundan böyük həcmdə dəri xammalının yaranmasıdır. 2023-cü ildə iribuynuzlu heyvan dərisi, qeyri-bitki mənşəli üsulla əvvəlcədən aşılانmış məhsulu üzrə Azərbaycan ixracı

5,871 mln dollar və 2,083 mln kq olub. Əsas bazarlar Türkiyə (4,930 mln \$), Hindistan (776,87 min \$) və İran (162,93 min \$) olub⁷³.

2024-cü ildə isə bu göstərici 500,65 min dollar və 400 ton olub. Bunun 376,5 tonu Türkiyəyə, 23,5 tonu Pakistana göndərilib⁷⁴.

2024-cü ildə ölkədən təxminən 301 min iribuynuzlu heyvan dərisi və 403 min qoyun dərisi ixrac olunub. Rəsmi açıqlamaya əsasən, bu ixrac kəsilən iribuynuzlu heyvanların dərilərinin təxminən 30–35%-ni, qoyun dərilərinin isə 16–18%-ni təşkil edib⁷⁵.

Qeyd olunan məlumatlar göstərir ki, ölkədə yerli ayaqqabı sənayesi üçün əhəmiyyətli potensial vardır. Problem isə **xammalın toplanması → qorunması → çeşidlənməsi → ilkin emalı → aşılınması → ayaqqabı dərisinə çevrilməsi** zəncirinin tam formalaşmamasıdır.

Nəticədə xammalın bir hissəsi aşağı əlavə dəyərli məhsul kimi ölkədən çıxır. Halbuki həmin dəri Azərbaycanda emal edilərək daha yüksək əlavə dəyərli ayaqqabıya çevrilə bilər.

2. Maneələr və həll mexanizmləri

 Problem	 Təklif olunan həll
 Dəri xammalının itirilməsi	Rayonlarda dəri toplama mərkəzləri yaratmaq
 İlkin emalın zəifliyi	Regional ilkin dəri emalı müəssisələri qurmaq
 Keyfiyyətli ayaqqabı dərinin çatışmazlığı	Müasir aşılama və finishing müəssisələrinə investisiya
 Komponentlərin idxalı	Altıq, daban, içlik və digər komponentlərin yerli istehsalını təşviq etmək
 Texnologiya çatışmazlığı	Avadanlıq investisiyalarına güzəştli maliyyələşmə
 Kadr problemi	Peşə məktəblərində ayaqqabı texnologiyası proqramları
 Brend zəifliyi	“Made in Azerbaijan” brendinin təşviqi
 Kiçik istehsal miqyası	Kooperasiya və sifarişlərin konsolidasiyası
 İxracın zəifliyi	Rusiya, Mərkəzi Asiya, Gürcüstan və Kərfəz bazarlarına çıxış proqramları
 Keyfiyyət problemi	ISO və məhsul standartlarının tətbiqi

Mənbə: <https://president.az/az/articles/view/30044/print?utm>

⁷³ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2023/tradeflow/Exports/partner/ALL/product/410422?utm>

⁷⁴ <https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/AZE/year/2024/tradeflow/Exports/partner/ALL/product/410221?utm>

⁷⁵ <https://special.azertag.az/az/xeber/3922523?utm>

3. SWOT qiymətləndirməsi

Əsas imkanlar

 İmkan	 Potensial, 5 bal üzrə	 Nə üçün əhəmiyyətlidir?
 Yerli heyvan dərisi	5	 İstehsal xammalının lokallaşdırılması
 Daxili bazar	4	 İstehsal üçün ilkin satış bazası
 Sənaye parkları	5	 İnfrastruktur və investisiya təşviqləri
 Azad edilmiş ərazilər	4	 Yeni sənaye müəssisələri üçün imkan
 Rusiya və Mərkəzi Asiya bazarları	4	 Regional ixrac
 Türkiyə ilə əməkdaşlıq	5	 Texnologiya, dizayn və nou-hau transferi
 “Made in Azerbaijan” brendi	4	 Xarici bazarlarda mövqelənmə
 Təhlükəsizlik ayaqqabıları	5	 Sənaye və dövlət/korporativ sifarişləri
 Korporativ işçi ayaqqabıları	4	 Sabit B2B tələbat
 Premium əl işi məhsullar	3	 Yüksək marka və niş ixrac
 Ayaqqabı komponentləri istehsalı	4	 İdxaldan asılılığın azaldılması

Mənbə: <https://economy.gov.az/az/page/iqtisadiyyat/investisiya/potensial-investisiya-saheleri?utm>

Xüsusi imkan:

Təhlükəsizlik ayaqqabıları istehsalı Azərbaycan üçün xüsusilə perspektivlidir.

2024-cü ildə metal burunlu, dəri üstlü təhlükəsizlik ayaqqabıları üzrə Azərbaycana 415 mindən çox cüt, təxminən \$5,22 mln dəyərində məhsul idxal olunub. Bu məhsulların əsas mənbələri arasında Çin, Gürcüstan, Türkiyə yer alıb. Bu, yerli istehsal üçün hazır bazarın mövcud olduğunu göstərir. BAFCO Invest MMC-nin Ağdam Sənaye Parkında 510 min cüt/il gücə malik müəssisəsi məhz bu istiqamətin yerli istehsal üçün nə qədər perspektivli olduğunu göstərən nümunədir.

Azad edilmiş ərazilərdə istehsal imkanları

Ağdam və Cəbrayıl kimi sənaye parklarında ayaqqabı istehsalı layihələrinin reallaşdırılması:

- yeni investisiyaların cəlb edilməsi;
- logistika və infrastruktur xərclərinin optimallaşdırılması;
- məşğulluğun artırılması;
- yerli xammaldan istifadə;
- ixracyönümlü istehsal üçün əlavə imkan yaradır.

Xüsusilə Araz Vadisi İqtisadi Zonası Sənaye Parkında Bosco Shoes layihəsi qadın və gündəlik ayaqqabı istehsalı baxımından potensialı genişləndirir.

5. Əsas çətinliklər

Sektorun qarşısındakı əsas çətinliklər aşağıdakılardır:

- keyfiyyətli ayaqqabı dərisinin yerli istehsalının məhdudluğu;
- avadanlığın əhəmiyyətli hissəsinin idxal olunması;
- idxal ayaqqabıları ilə qiymət rəqabəti;
- istehsal miqyasının kiçik olması;
- brend və dizayn imkanlarının məhdudluğu;
- peşəkar ayaqqabı texnoloqları və modelyerlərin çatışmazlığı;
- müasir avtomatlaşdırılmış avadanlıqlara investisiya ehtiyacı;
- satış və distribusiya şəbəkələrinin zəif inkişafı;
- ixrac üçün beynəlxalq sertifikatlaşdırma və məhsul standartlarına uyğunlaşma.

Mənbə: <https://kaspi.az/az/yerli-ayaqqabi-istehsali-tehlukede?utm>

2025-ci ildə sahədə istehsalın 15,2% azalması da bu problemlərin aktuallığını göstərir.

6. İnkişaf üçün daha perspektivli istiqamətlər

Azərbaycanda ən real inkişaf imkanları kütləvi ucuz ayaqqabı istehsalından daha çox orta və orta-yüksək seqmentdə ola bilər.

Xüsusilə:

- 100% və ya yüksək payda təbii dəridən kişi ayaqqabıları;
- milli dizayn elementləri olan premium ayaqqabılar;
- işçi və təhlükəsizlik ayaqqabıları;
- hərbi və xüsusi təyinatlı ayaqqabılar;
- məktəb və uşaq ayaqqabıları;
- otel, restoran və korporativ sektor üçün ayaqqabılar;
- Azərbaycan brendi altında ixracyönümlü məhsullar.

Mənbə: <https://economy.gov.az/az/page/iqtisadiyyat/investisiya/potensial-investisiya-saheleri?utm>

7. Xarici bazara çıxış imkanları

Bildiyimiz kimi rəqabətçi qiyməti formalaşdıran faktorlara istehsal xərci ilə yanaşı transport xərcləri və gömrük vergilərinin həcmi də təsir edir. Bu faktorlar nəzərə alınsa əsas ixrac bazarlarına çıxış imkanları yüksəkdir:

Gürcüstan- Azərbaycan və Gürcüstan arasında “sərbəst ticarət haqqında” ikitərəfli müqavilə mövcuddur və ticarət dövriyyəsinin dəyəri 2022-ci illə müqayisədə 15,5 % artıb. Həmin il üçün Gürcüstan Azərbaycandan olan dəri məmulatlarının əsas idxalçısı olmuşdur.

GUAM üzvü olan Gürcüstan, Moldova və Ukrayna dövlətləri ilə Azərbaycanın azad ticarət zonasının yaradılması haqqında Sazişi mövcuddur. Bundan əlavə Qırğızıstan, Moldaviya, Tacikistan, Türkmənistan, Özbəkistan ilə də “sərbəst ticarət haqqında” ikitərəfli müqavilə mövcuddur.

8. İstehsal potensialının istifadə olunmamasının səbəbləri

 Problem	 Səbəb
 Avadanlıqların köhnə olması və ixtisaslı kadr çatışmazlığı	 <p>Aparılan Araşdırmalar göstərir ki Azərbaycanda dəri məmulatları sənayesində istifadə olunan istehsal maşınlarının 68.7%-i 5 ildən, 38.6%-i isə 10 ildən daha köhnə maşınlardır. Digər bir problem isə bu sahədə ixtisaslı kadrların çatışmazlığıdır.</p>
 Yerli xammalın keyfiyyətinin lazımı səviyyədə olmaması	 <ul style="list-style-type: none"> • Xırda və iribuynuzlu mal-qaranın kəsimi düzgün aparılmadığından dəri istehsala yararlı keyfiyyətini itirir. • Vaxtı-vaxtında vaksinasiya aparılmadığından mal-qara müxtəlif cür dəri xəstəlikləri tapır və dərinin keyfiyyəti əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşür.
 Keyfiyyətli yerli xammalın istehsala yox, ixraca yönəldilməsi	 <p>Dəri xammalı Azərbaycanın ixracatında əsas hissəni tutur və bu ixracın 96%-i Türkiyəyə olunur. Türkiyənin dəri sənayesi üzrə qəbul etdiyi standartlar (ISO) beynəlxalq standartlar əsasında olduğu üçün bu standartda uyğun xammallar ixrac olunur.</p>

Mənbə: <https://unec.edu.az/application/uploads/2015/05/Ismay-lov-Xalid-2324.pdf?utm>

Nəticə

Yüngül sənayenin tərkib hissəsi olan dəri və dəri məmulatları istehsalına Türkiyə və Çin kimi inkişaf etməkdə olan ölkələr xüsusi diqqət ayırır. Azərbaycanda dəri sənayesi yetəri qədər inkişaf etməmişdir.

İnkişafın zəif olmasının əsas səbəbləri bu sektora lazım olan həcmdə investisiya qoyulmaması və məhsul standartlarının aşağı olmasıdır. Aparılan araşdırmalar Azərbaycanın dəri sənayesində əsasən daha ucuz olan xammal satdığını və daha baha olan emal olunmuş dəri məmulatlarını satın aldığını göstərmişdir. Azərbaycanın dəri ixracı və idxalı son 5 ildə əsasən eyni ölkələrə olmuş, yalnız Azərbaycanda istehsal olunan dəri məmulatları ixracı fərqli ölkələrə olmuşdur. İstehsal avadanlıqlarının köhnə olması və ixtisaslı kadrların azlığı, yerli xammalın keyfiyyətinin aşağı olması və keyfiyyətli xammalın ixraca getməsi səbəbindən dəri sənayesində istehsal potensialından tam istifadə olunmur.

Təvsiyə və təkliflər

- Sahəyə daxili və xarici investisiya qoyulmasını artırmaq
- Dəri istehsalında yeni avadanlıqlardan istifadəni artırmaq və istehsal potensialına çatmağa çalışmaq
- Dəri sənayesi üçün istifadə olunan standartları beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmaq
- Dəri məmulatları sahəsində təcrübə sahibi xarici şirkətlərlə əməkdaşlıqlar qurmaq
- İxrac olunan xammalı istehsala yönləndirmək və istehsal olunan dəri məmulatlarının ixracına fokuslanmaq
- Dəri məmulatları istehsalı sahəsində yüksək ixtisaslı kadr hazırlığına diqqəti artırmaq
- Dəri istehsalı ilə məşğul olan hazırkı sənətkarları uyğun sahələrdə dəyərləndirmək

“Dəri ayaqqabıların istehsalı” üzrə bazar araşdırması üzrə

ÜMUMİ NƏTİCƏ

Azərbaycanda dəri ayaqqabı istehsalı üçün bazar potensialı yüksəkdir. Yerli bazarda idxalın üstünlük təşkil etməsi, yerli heyvan dərisi xammalının mövcudluğu və mövcud istehsal müəssisələrinin olması idxalın əvəzlənməsi üçün imkan yaradır. Bununla yanaşı, əsas məhdudiyyətlər keyfiyyətli xammal və komponentlər üzrə asılılıq, yüksək maya dəyəri, istehsal miqyasının kiçikliyi, texnologiya və ixtisaslı kadr çatışmazlığıdır. Ən perspektivli istiqamətlər orta və orta-yüksək qiymətli kişi/qadın dəri ayaqqabıları, təhlükəsizlik və işçi ayaqqabılarıdır.

ÜMUMİ TƏKLİF

Azərbaycanda yerli xammaldan mümkün qədər geniş istifadə edən, müasir texnologiyalı və orta–orta-yüksək qiymət seqmentinə yönəlmiş dəri ayaqqabı istehsalının yaradılması və ya mövcud müəssisələrin modernləşdirilməsi təklif olunur.

İstehsal strategiyası “yerli dəri → ayaqqabı istehsalı → yerli brend → B2B/B2C satış → regional ixrac” zənciri əsasında qurulmalı, xüsusilə **təhlükəsizlik və işçi ayaqqabıları üzrə B2B bazara** fokuslanmalıdır.